

RECEȚIONAT:
Ministerul Educației, Culturii și Cercetării

la data: _____

RAPORT ȘTIINȚIFIC

**privind executarea proiectului de cercetări științifice
aplicative/fundamentale (insituționale)
pentru anii 2014-2019**

**Proiectul ”Promovarea și implementarea practică a Bioeticii medicale în Republica
Moldova”**

Cifrul Proiectului 15.817.04.43A

Direcția Strategică 16.04/18.04. Sănătate și Biomedicină

Termen de executare: 27 decembrie 2019

Directorul proiectului **OJOVAN Vitalie**, dr. hab.
filos., conf.univ. _____

Rector USMF ”Nicolae Testemițanu” **CEBAN Emil**, dr. hab. șt.
med., prof. univ. _____

Președintele Senatului **CEBAN Emil**, dr. hab. șt.
med., prof. univ. _____

CUPRINS :

1. Lista executorilor (Anexa nr.1)
2. Obiectivele și sarcinile proiectului (până la o pagină)
3. Rezultatele științifice ale cercetărilor efectuate în cadrul proiectului
4. Rezumat (până la o pagină)
5. Concluzii
6. Participarea în programe și proiecte internaționale (ORIZONT 2020, SCOPES, JOP, IRSIS, NATO, etc.), inclusiv propunerile prezentate/câștigate în cadrul concursurilor naționale /internaționale cu tangență la tematica cercetării proiectului realizat
7. Lista publicațiilor științifice ce țin de rezultatele obținute în cadrul proiectului (Anexa 2)

8. Fișa de prezentare a rezultatelor proiectului de cercetare (Anexa nr.3)

Lista executorilor

Nr d/o	Numele/Prenumele	Titlul științific	Funcția în cadrul proiectului	Semnătura
1	Ojovan Vitalie	dr. hab.	cercet. șt. princip., director de proiect	
2	Țirdea Teodor	dr. hab.	cercet. șt. super.	
3	Eșanu Anatolie	dr.	cercet. șt. super.	
4	Paladi Adriana	dr.	cercet. șt. super.	
5	Rubanovici Ludmila	dr.	cercet. șt. super.	
6	Nistreanu Didina	dr.	cercet. șt. super.	
7	Ojovan Ala	dr.	cercet. șt. super.	
8	Rusnac Daniela		cercet. științif.	
9	Federiuc Victoria		cercet. științif.	
10	Banari Ion	dr.	cercet. șt. super.	
11	Certan Zinovia		laborant	

2. Obiectivele și sarcinile proiectului

Scopul magistral al proiectului constă în promovarea facilă a cunoștințelor și principiilor de bază ale bioeticii și implementarea eficientă a acestora în spațiul medical și farmaceutic din R.Moldova. Se presupune realizarea următoarelor obiective:

- 1) identificarea, analiza și discutarea în cadrul forurilor științifice republicane, inclusiv și cu participare internațională a celor mai recente idei în domeniul bioeticii contemporane;
- 2) investigarea variantelor teoretice optime pentru punerea în aplicare practică a reperelor bioetice în spațiul medical și farmaceutic autohton;
- 3) elaborarea instrumentarilor aplicative în vederea implementării în practică a metodelor bioetice de promovare a calității vieții și sănătății în R.Moldova;
- 4) elaborarea și editarea ghidurilor, manualelor, elaborărilor științifice și publicațiilor periodice în domeniu;
- 5) pregătirea și perfecționarea cadrelor abilitate în domeniul bioeticii.

Conceptul-cheie al proiectului reprezintă structurarea unui sistem de principii, imperative morale specifice activității medicale din R.Moldova, ce ar contribui la creșterea autorității medicului și încrederea pacientului, precum și ridicarea calităților morale individuale ale medicului ce ar conduce la depășirea, evitarea greșelilor medicale cauzate de lipsa culturii morale, sporind astfel nivelul asistenței medicale și calității acestuia. Modelul implicat în realizarea proiectului este unul personalist, ce ar asigura libertatea subiecților implicați în actul medical dar și promovarea responsabilităților cerute în respectivul act. Ipoteza generală conține următorul concept: constituirea unei paradigme interdisciplinare de ridicare a nivelului de comunicare și comportament în baza calităților morale generale (ca om) și particulare (ca lucrător medical). În realizarea obiectivului principal al proiectului necesită utilizate cunoștințe, specific statutului interdisciplinar al bioeticii, din filosofia practică, medicina teoretică și clinică, asistență socială, științe ale comunicării, teologie, drept, sociologie etc.

3. Rezultatele științifice ale cercetărilor efectuate în cadrul proiectului

În cadrul proiectului ”Promovarea și implementarea practică a bioeticii medicale în Republica Moldova” (2015-2019) au fost atinse următoarele rezultate științifice:

- **Au fost identificate, analizate și discutate în cadrul forurilor științifice naționale, naționale și participare internațională și internaționale cele mai recente idei în domeniul bioeticii contemporane.**

Pentru prima dată în literatura bioetică respectivă au examinat și formulat esența și conținutul strategiei dezvoltării planetare inofensive din perspectiva bioeticii sociale și toleranței bioetice prin intermediul analizei sistemico-discursive. Tot aici s-a examinat expertiza bioetică și bioetizarea sociumului drept imperative ale epocii tehnologiilor avansate, procesele migraționale în contextul bioeticii, expertiza umanitară și sănătatea publică (aspecte corelative), unitatea factorilor sociali și teoretici în procesele de implicare a bioeticii în asigurarea sănătății omului etc. În fine, bioetica globală ca instrumentariu moral de constituire a strategiei de supraviețuire a fost de noi interpretată prin metoda discursivă, ceea ce ne-a permis să evidențiem trăsăturile principale ale acestei etici inovaționale. În lucrările științifice publicate au fost examinate și scoase în evidență caracteristica analitică a principiilor umanistice ale bioeticii globale și sociale drept fundament metodologic al cercetărilor biomedicale și genetice, care se desfășoară cu scopul de fortificare și menținere a sănătății populației și optimizării sănătății publice, precum și elaborarea recomandărilor ce țin de reglarea juridică și etică a activității practice a medicilor și biologilor-cercetători. De prima dată au fost studiate principiile bioeticii sociale, esența bioeticii globale prin

prisma sociobioeticii. Concluziile teoretice ale cercetării au fost reflectate în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale, în publicații naționale și internaționale, preum și în cadrul suportului de curs pentru doctoranzi și studenți de profil medico-biologic. Ele vor prezenta fundamentul teoretic și metodologic pentru dezvoltarea ulterioară a modelelor bioeticii globale și sociale, desfășurării umanizării cercetărilor biomedicale și genetice, perfecționării nivelului cultural al specialiștilor. Alături de investigațiile nominalizate s-a elaborat un studiu aparte și publicat, ce ține de practica științifică a Catedrei de filosofie și bioetică vizavi de bioetica potteriană, interpretată în sens larg al cuvântului.

Pe lângă publicațiile cele mai relevante realizate de echipa de cercetători care relevă tematica abordată pot fi menționate următoarele:

Culegerile de articole științifice. Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei. Vol 21, 22, 23, 24. În culegerile respective sunt incluse materialele Conferințelor științifice internaționale cu genericul „*Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei*”, organizate și coordonate de către prof. univ. T.N.Țirdea, în cadrul căreia au fost examinate probleme ce țin de elaborarea mecanismelor și instrumentelor de asigurare a securității umane, de protejare a sănătății publice din perspectiva cunoștințelor bioetice, antropologice, filosofice și medicale. Culegerile respective sunt adresate oamenilor de știință, studenților, rezidenților, practicienilor, tuturor celor ce sunt preocupați de problemele asigurării securității umane.

Culegerea ”Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova: Materiale ale Seminarului Științific Național”. Coord.: V.Ojovanu. Culegerea de față cuprinde materialele științifice prezentate și discutate în cadrul Seminarului Științific Național *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova* (Chișinău, 14 decembrie 2017). În cadrul forului au fost abordate subiecte referitor celor mai recente și semnificative studii realizate în domeniul bioeticii teoretice, promovării cunoștințelor de etică biologică în diverse instituții, relevării unor aspecte în aplicarea principiilor bioetice din sfera medicinei clinice, perfecționării predării unor subiecte în curricula de bioetică etc. Un loc aparte au fost dedicate analizei studiilor sociologice în spitalele din republică privitor diferitor aspecte ale bioeticii medicale. Prezenta culegere este destinată cercetătorilor și tuturor celor preocupați de problemele teoretice și practice ale bioeticii.

- **Au fost investigate variantele teoretice optime pentru punerea în aplicare practică a reperelor bioetice în spațiul medical și farmaceutic autohton.**

În vederea investigării optime a reperelor bioetice în spațiul medical autohton, pentru prima dată a fost aplicată pe lângă metodele filosofice clasice în studierea primară a problemelor actuale în bioetică, și metode empirice, sociologice. Astfel, prin metoda anchetării a fost desfășurat un studiu în cadrul instituțiilor medico-sanitare din cele 3 zone geografice ale Republicii. În rezultat au fost acumulate date, informații, probleme, dificultăți relevante domeniului bioeticii medicale din Republica Moldova, care vor fi folosite la etape ulterioare ale proiectului în scopul elaborării metodologiei implementării și promovării principiilor bioetice.

Cercetarea a fost efectuată în baza unui studiu de tip cantitativ și calitativ, în rândul specialiștilor din medicină, bazat pe un chestionar administrat de către echipa de cercetători ai proiectului (catedra de Filosofie și Bioetică a IP USMF „Nicolae Testemițanu”). În studiu au fost intervievați 456 de medici și asistente medicale, selectați aleatoriu pe teritoriul RM, dintre care 149 bărbați și 307 femei. Vârsta participanților a fost între 21 și 74 ani. Rezultatele sondajului sunt reprezentative pentru segmentul de specialiști cu studii superioare și studii superioare incomplete (școli medicale, colegii) în medicină a R.Moldova (doar Malul Drept).

Itemii chestionarului referitori la implementarea, instruirea, sursele de informare, responsabilii de promovare a bioeticii în instituțiile medicale și îmbunătățirea calității serviciilor medicale prestate arată că starea de lucruri ce persistă azi în instituțiile medicale din țară nu satisface exigențele promovate de către standardele internaționale în mai multe privințe, inclusiv în cele ce țin de relațiile morale, atât de mult implicate în toate dimensiunile activității medicale, pe toate segmentele structurale, atât pe verticală, cât și pe orizontală. Rezultatele obținute în urma prelucrării datelor au indicat un nivel scăzut de inițiere în cele mai elementare cunoștințe de bioetică medicală și aplicabilitatea acestora în activitatea clinică practică. După părerea cadrelor medicale luate în studiu 49,3% consideră că fiecare angajat din instituția medicală este responsabil de promovarea bioeticii în instituțiile medicale, 30,26% medicii, 23,68% membrii comitetului de etică/bioetică și 20,18% administrația instituției medicale. Circumstanțele prezente s-au dovedit a fi aproape că paradoxale – în pofida eforturilor depuse nu au fost obținute rezultatele scontate, cu toate că creării condițiilor necesare ca mecanismul să funcționeze conform obiectivelor trasate. Însă paradoxul propriu-zis constă într-o atitudine eminentă duplicitară față de principiile bioetice în medicina clinică: pe de o parte lucrătorii medicali recunosc importanța acestora, însă, pe de altă parte, în activitatea clinică acestea sunt concepute și aplicate doar formal, fără o prezență a unor convingeri bine statornicite pentru aplicarea efectivă în practică. La fel și contingentul de manageri a manifestat cunoștințe foarte scunde cu percepții deseori confuze a postulatelor bioeticii, eticii medicale și deontologiei medicale, chiar nesesizând diferența dintre ele.

- **Au fost elaborate instrumentarii aplicative în vederea implementării în practică a metodelor bioetice de promovare a calității vieții și sănătății în R.Moldova.** Acestea includ:
 - a. Suporturi de curs / Manuale / Compendiuri/ Ghiduri pentru instituțiile de învățământ universitare și programele postuniversitare. De asemenea acestea sunt adresate și tuturor specialiștilor practicieni, membrii ai comitetelor de bioetică, cercetătorilor științifici din domeniul științelor biomedicale și sociale, lucrătorilor sociali (vezi lista potențialilor beneficiari) etc. Lista publicațiilor este descrisă în punctul 3.4.
 - b. Elaborate curriculele universitare actualizate în baza rezultatelor cercetărilor au fost elaborate curriculele pentru cursurile de „Antropologia și filosofia medicinei”, „Bioetică”, ”Comunicarea și comportamentul în medicină”, „*Malpraxis și decizie morală în medicina clinică*” și „*Axiologie medicală*”.
 - c. Elaborarea portalului informative online www.bioetica.md, care include informații și actualități din domeniul bioeticii medicale din Republica Moldova, precum și baza de date și Enciclopedia de bioetică, fiind accesibil publicului larg pentru informare și documentare în domeniul bioeticii medicale.
 - d. Inaugurarea Centrului de Consultanță în domeniul bioeticii în parteneriat cu Centrul de Bioetică din Republica Moldova în incinta Catedrei de filosofie și bioetică.
 - e. Programe de instruire în domeniul bioeticii sub diverse forme (workshop-uri, training-uri Seminare, conferințe), printre care menționăm cele mai importante:
 - Conferința Internațională Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Culegere de articole științifice (2015, 2016, 2017, 2018, 2019). Chișinău, Moldova.
 - Coorganizator în parteneriat cu Academia postuniversitară „A.Șupic” din or. Kiev, Academia de Științe Medicale a Ucrainei și cu Universitatea de Medicină din Odessa al VII-lea Simpozion Internațional științific (22-23 octombrie 2015) cu genericul ”Provocările societății informaționale: de la bioetică spre noetică”.
 - International conference/workshop Bioethics curricula in medical education. Organizat de catedra de filosofie și Bioetică USMF „Nicolae Testemițanu”, Institute of Biomedical Ethics (IBMB), Research Centre in Applied Ethics (CCEA), 17-19 Mai 2017, Chișinău, la care au participat peste 100 participanți, invitați speciali din România, Moldova, Elveția, Irlanda, Italia, Polonia, Belgia.
 - Conferințele Științifice Filosofia și Perspectiva Umană consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei (2015, 2016, 2017, 2018, 2019) Chișinău, Republica Moldova. Co-organizator în parteneriat cu Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie.

- Masa rotundă „*Standarde Europene în cercetările biomedicale: aspecte bioetice*” (2016, 2017), Co-organizator în parteneriat cu Centrul de Informare Europeană, Biblioteca Științifică medicală, cu participarea studenților și lucrătorilor din domeniul medicinei.
- Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova. Seminar Științific Național, Chișinău (2017, 2018), cu participarea studenților și tinerilor cercetători din domeniul medicinei și bioeticii, precum și a echipei de cercetători.
- Sănătatea, Medicina și Bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Conferință Științifică Internațională, 16-17 noiembrie 2018, Chișinău. Rezultatele au fost incluse în culegerea *Sănătatea, Medicina și Bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare*: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 16-17 nov. 2018, Chișinău. Univ. de Stat de Medicină și Farmacie *Nicolae Testemițanu*, Catedra de filosofie și bioetică. Red. resp.: V.Ojovanu. Chișinău: CEP *Medicina*, 2018.
- Masa rotundă „*Abordarea dilemelor medicale în politicile europene de sănătate*”, 3 decembrie 2018. Co-organizator în parteneriat cu Centrul de Informare Europeană, Biblioteca Științifică medicală.
- Masa rotundă *Valori europene în medicină* (2019), Co-organizator în parteneriat cu Centrul de Informare Europeană, Biblioteca Științifică medicală.

- **Au fost elaborate și editate ghiduri, manuale, elaborări științifice și publicații periodice în domeniu.**

- OJOVANU, V.; BANARLI, I.; EȘANU, A.; FEDERIUC, V.; NISTREANU, D.; PALADI, A.; RUBANOVICI, L.; RUSNAC, D.; ȚÎRDEA, T. N. *Filosofia medicinei (cu elemente de bioetică medicală)*. Suport de curs. Coord. V.Ojovanu. Ch.: CEP “Medicina”, 2017. 121 p. ISBN 978-9975-82-072-1. Suportul conține 4 compartimente : 1) Introducere: Filosofie și medicină, cu subcompartimentele: Filosofia ca termen și domeniu de studiu, Metoda în filosofie: argumentul, Relația filosofiei cu medicina. 2) Ontologie cu subcapitolele: Ontologia ca ramură a filosofiei (Categorii ontologice: existență, realitate, substanță, cauzalitate), Ontologia umanului (existența omului: minte/corp; conștient/inconștient), Pacientul - corp sau persoană. Statutul ontologic al bolii (Boală sau patologie). Diagnoză și terapie. 3) Gnoseologie cu subcapitolele: Gnoseologia - ramură a filosofiei (cunoașterea ca proces: empirism raționalism; tipuri de cunoaștere; teorii ale adevărului), Cunoașterea științifică (teorii filosofice ale științificității, funcțiile științei: explicarea și predicția), Gândirea medicală între obiectivitate și subiectivitate. Judecata și decizia medicală. 4) Etică și bioetică cu subcapitolele: Etică și morală, Teorii etice normative: teorii ale

virtuții, teorii deontologice, teorii consecințialiste și Principismul în practica medicală contemporană. Suportul de curs constituie o importantă sursă de cunoștințe ce vine să întregască și să dezvolte pe cele medicale, oferind, prin aceasta, o potentă contribuție la formarea profesională a viitorului specialist în sănătate. La elaborarea compartimentelor s-a ținut cont de dinamismul sistemului contemporan al predării și asimilării cunoștințelor medicale, caracterizate prin integritatea și consecutivitatea formării respectivelor abilități. Așa cum nici o specialitate medicală nu poate fi realizată decât dacă aceasta nu s-a precedat prin asimilarea unor cunoștințe fundamentale de anatomie, fiziologie, farmacologie etc., la fel și activitatea clinică propriu-zisă nu poate fi integră și viabilă, decât cu realizarea unui set de cunoștințe întregi, profunde, multilaterale oferite de filosofie. Conceptul acestui suport de curs a fost determinat atât de necesitățile medicinei contemporane, cât și de experiența ținerii cursului „Bazele filosofiei medicinei” la catedra Filosofie și Bioetică a USMF „Nicolae Testemițanu” de mai bine de trei decenii. Relevarea unor aspecte cu semnificații bioetice constituie o necesitate didactică imperativă. Prezentul material didactic este destinat atât mediciniștilor, cât și medicilor practicieni din cadrul diferitor specialități.

- OJOVANU, V.; BANARI, I.; EȘANU, A.; FEDERIUC, V.; NISTREANU, D.; PALADI, A.; RUBANOVIC, L.; RUSNAC, D.; ȚÎRDEA, T. N. Antropologie medicală (cu elemente de bioetică). Suport de curs. Coord. V. Ojovanu. *În curs de apariție*. Suportul de curs include 4 domenii de bază ale antropologiei medicale intercalate cu elemente de bioetică: 1) Conceptul de antropologie și antropologie medicală; 2) Domeniile antropologiei; 3) Antropologia medicală și etnomedicină; 4) Relația medic-pacient din perspectiva antropologiei și a bioeticii medicale.

- OJOVANU, V.; BANARI, I.; EȘANU, A.; FEDERIUC, V.; NISTREANU, D.; PALADI, A.; RUBANOVIC, L.; RUSNAC, D.; ȚÎRDEA, T. Ghid practic de bioetică medicală. Coord. V. Ojovanu. *În curs de apariție*. Ghidul reprezintă o culegere de îndrumări practice pentru specialiștii din domeniul medical, dar și a altor posibil beneficiari care include instrumentarii concrete și reguli de aplicare a principiilor bioetice în practica medicală. Publicația include 3 compartimente principale: 1) Repere teoretice (noțiuni de bază, principii, reguli, concepte cum sunt cel de malpraxis, greșeli și erori medicale, etc); 2) Bioetică medicală (ghiduri în vederea aplicării principiilor și regulilor morale în activitatea cu pacienții vulnerabili, realizarea drepturilor pacienților, respectarea principiilor confidențialității, demnității, acordul informat, corupția, cerințe etice în cercetarea biomedicală, comitetele de etică în clinică și cercetare, precum și aplicarea acestora în domenii practice ale medicinei cum sunt îngrijirile paliative,

obstetrică, ginecologie, pediatrie etc); 3) Deciziile morale în medicină – mecanismul și principiile de luare a deciziilor în context medical.

- RUSNAC, D.; ȚÎRDEA, T.N.; RUBANOVICI, L.; PALADI, A.; OJOVANU, V.; FEDERIUC, V., EȘANU, A.; BANARI, I.; NISTREANU, D. *Comunicare și comportament în medicină (cu elemente de bioetică)*. Suport de curs. Coord. V. Ojovanu. Chișinău: CEP “Medicina”, 2016. 220 p. ISBN 978-9975-82-025-7. Suportul de curs vine să contribuie la satisfacerea, fie și parțială, a necesităților cu materiale didactice pentru formarea abilităților de comunicare cu scopul constituirii integrității spiritual-morale și a specialiștilor în medicină. La elaborarea compartimentelor s-a ținut cont și de dinamismul sistemului contemporan al predării și asimilării cunoștințelor medicale, caracterizate prin integritatea și consecutivitatea formării perspectivelor abilități. Așa cum nici o specialitate medicală nu poate fi realizată decât dacă aceasta nu s-a precedat prin asimilarea unor cunoștințe fundamentale de anatomie, fiziologie, farmacologie, la fel și activitatea clinică propriu-zisă nu poate fi integră și viabilă decât cu realizarea unui comportament adecvat. Cursul cuprinde următoarele compartimente: Comportamentul uman, u complex bio-psiho-social; Comportament și personalitate; Comportament și societate, elemente de bioetică, deontologie și sociologie medicală; Comunicarea. Definiții și funcții; Metacomunicarea și diferențele culturale; Bariere și clivaje în comunicare; Conflictul – element constitutiv esențial al comunicării; Comportament în context intercultural; Comportament cu risc pentru sănătate. Comunicarea pentru schimbarea comportamentului cu risc pentru sănătate.
- ȚÎRDEA, T. N. *Bioetică: repere teoretico-metodologice. Compendiu*. Ch.: CEP „Medicină”, 2015. 138 p. ISBN 978-9975-82-004-2. În lucrare pe baza materialelor științifice elaborate și publicate de autor preponderent în ultimii ani ai sec. al XXI-lea se realizează pentru prima dată o analiză teoretico-metodologică a traseelor istorico-noționale de dezvoltare a bioeticii, se evidențiază principiile filosofice în raport cu cele morale ale acesteia, se stabilesc mecanismele și căile de devenire ale bioeticii sociale și celei politice, rolului și locului acestora în realizarea strategiei de existență umană, îndeosebi în sănătatea publică. Studiul realizat rezultă din situația ce s-a creat pe Terra la începutul mileniului al III-lea, luând în considerație consecințele ce pot apărea drept rezultat al crizei antropoinvironnementale planetare, implementării în practică a noilor tehnologii scientofage performante, mai ales în lumea biomedicală, în special în sănătatea publică. Tot aici putem adăuga și fortificarea neadecvată a fenomenului de medicalizare în socium, sporirii rolului bioeticii sociale în aprecierea și reglementarea acesteia, altor fenomene negative vizavi de sănătatea populației. Pentru doctoranzi și studenți, pentru toți acei ce sunt

interesați de evaluarea potrivită a progresului socio-tehnologic, a dezvoltării durabile și admisibile ale civilizației contemporane.

- ȚÎRDEA, T.N. *Bioetică. Curs de bază: Manual*. Chișinău: CEP „Medicina”, 2017. 331 p. ISBN 978-9975-56-399-4. În lucrarea de față (ediție revăzută și completată) pe baza materialelor științifice elaborate și publicate de autor în ultimii 20 de ani în domeniul eticii biologice se realizează o analiză instructiv-didactică a conceptului potterian de bioetică, a originii și obiectului ei de studiu, a traseelor istorico-noționale de dezvoltare a acesteia, a principiilor metodologice și morale, a modelelor socioculturale și aspectelor eticii viului, a rolului și locului acesteia în realizarea strategiei de asigurare a securității umane, de menținere și protejare a sănătății publice. Un loc aparte în lucrare îi revine examinării bioeticii sociale, bioeticii politice, implicării acestora în devenirea și edificarea bioeticii globale etc., în analiza diverselor probleme ale bioeticii clinice. Pentru studenți, masteranzi, rezidenți și doctoranzi, pentru toți acei ce sunt interesați în evaluarea adecvată a progresului socio-tehnologic actual al dezvoltării admisibile și durabile a civilizației contemporane.

- ȚÎRDEA, T.N. *Bioetică: teorie și practică. Suport de curs. Ediția a II-a revăzută și completată*. Ch.: CEP „Medicina”, 2016. 224 p. ISBN 978-9975-56-304-8. În lucrarea de față pe baza materialelor științifice elaborate și publicate de autor în ultimii 20 de ani în domeniul eticii biologice (și eticii, în general) se realizează o analiză instructiv-didactică a conceptului potterian de bioetică, a originii și obiectului ei de studiu, a traseelor istorico-noționale de dezvoltare a acesteia, a principiilor metodologice și morale, a modelelor socioculturale și aspectelor eticii viului, a rolului și locului acesteia în realizarea strategiei de asigurare a securității umane, de menținere și protejare a sănătății publice. Un loc aparte în lucrare îi revine examinării bioeticii sociale, implicării acesteia în devenirea și edificarea bioeticii globale etc., în analiza diverselor probleme ale bioeticii clinice. Pentru studenți, masteranzi, rezidenți și doctoranzi, pentru toți acei ce sunt interesați în evaluarea adecvată a progresului socio-tehnologic actual al dezvoltării admisibile și durabile a civilizației contemporane.

- **Au fost desfășurate activități de pregătire de perfecționare a cadrelor abilitate în domeniul bioeticii, printre care menționăm cele mai importante**

- În acest context menționăm elaborarea curriculele universitare actualizate în baza rezultatelor cercetărilor au fost elaborate curriculele pentru cursurile de „Antropologia și filosofia medicinei”, „Bioetică”, ”Comunicarea și comportamentul în medicină”, a căror beneficiari direcți sunt studenții facultăților de medicină generală, sănătate publică, farmacie și

stomatologie, precum și rezidenții unor discipline clinice din cadrul specialității medicină generală.

- Implicarea membrilor echipei de cercetare (Federiuc Victoria, Paladi Adriana) în predarea modului de aspecte filosofice și psiho-sociale ale îngrijirilor paliative și comunicarea cu pacienții paliativi și spre final de viață în cadrul programelor universitare în cadrul cursului de bază coordonat de Centrul de Simulare Universitară a USMF, dar și a programului SOROS de instruire a medicilor de familie desfășurat în anul 2017.
- Susținerea unui ciclu de treninguri pentru specialitatea de stomatologie (studenți, rezidenți, medici practicieni) cu privire la aplicarea principiilor bioetice (Ojovan Ala, Ojovan Vitalie).
- Susținerea ciclurilor de treninguri cu managerii instituțiilor medicale și personalul medical de către echipa de cercetători în mai multe instituții medicale din raioanele R.Moldova.
- A fost susținută o teză de doctor: BANARI, I. Bioetica în raport cu valorile creștine fundamentale: analiză teoretico-metodologică: teza de doctor în filosofie. Ch., 2018. 150 p.
- Au fost pregătite 7 teze de doctor care se află în proces de discutare în cadrul catedrei (Federiuc V., Rusnac D., Bezu L., Cojocaru V., Andoni V., Șargu E.).
- Au fost susținute 57 teze e licență coordonate de membrii ai echipei de cercetare (vezi lista completă în lista publicațiilor aferente proiectului).

În vederea susținerii activităților proiectului, în perioada 2015 – 2018 membrii ai echipei de cercetare au fost antrenați în două proiecte câștigate în cadrul concursurilor internaționale, și anume: **(15.820.16.04.09/B** *”Problemele susținerii și protecției sănătății publice în contextul bioeticii sociale și implementării tehnologiilor inovaționale biomedicale”*, ȚIRDEA T.N, dr. hab. filos., prof. univ, **2015-2016**, în cadrul Programului de colaborare bilaterală între Academia de Științe a Moldovei și Fondul Republican de Cercetări Fundamentale din Belarus. Organizația parteneră: Universitatea Ecologică de Stat Internațională *A.D.Saharov* din Minsk, Belarusia și **IZ74Z0_160445 /1** *”Building Bioethics Capacities in Education and Doctoral Training: A Collaborative Network among Moldova, Romania and Switzerland”* („Consolidarea educației și studiilor doctorale în domeniul bioeticii: dezvoltarea relațiilor de colaborare între Moldova, România și Elveția”), Vitalie Ojovan, dr. hab. filos., conf. univ., șef catedră, **2015-2017**. De asemenea, au fost elaborate și înaintate, în parteneriat cu instituții de cercetare de peste hotare, la concurs următoarele 4 propuneri de proiecte în cadrul programelor (AȘM-ANCSI, COST Action, CSA Coordination and support action. Work Programme: H2020, Programul Eurasia 2015 – Long-term).

4. Rezumatul Proiectului instituțional ”Promovarea și implementarea practică a bioeticii medicale în Republica Moldova” (2015-2019)

Proiectul a avut drept scop promovarea facilă a cunoștințelor și principiilor de bază ale bioeticii și implementarea eficientă a acestora în spațiul medical și farmaceutic din R.Moldova.

Se presupune realizarea următoarelor obiective: 1) identificarea, analiza și discutarea în cadrul forurilor științifice republicane, inclusiv și cu participare internațională a celor mai recente idei în domeniul bioeticii contemporane; 2) investigarea variantelor teoretice optime pentru punerea în aplicare practică a reperelor bioetice în spațiul medical și farmaceutic autohton; 3) elaborarea instrumentarilor aplicative în vederea implementării în practică a metodelor bioetice de promovare a calității vieții și sănătății în R.Moldova; 4) elaborarea și editarea ghidurilor, manualelor, elaborărilor științifice și publicațiilor periodice în domeniu; 5) pregătirea și perfecționarea cadrelor abilitate în domeniul bioeticii.

Conceptul-cheie al proiectului reprezintă structurarea unui sistem de principii, imperative morale specifice activității medicale din R.Moldova, ce ar contribui la creșterea autorității medicului și încrederea pacientului, precum și ridicarea calităților morale individuale ale medicului ce ar conduce la depășirea, evitarea greșelilor medicale cauzate de lipsa culturii morale, sporind astfel nivelul asistenței medicale și calității acestuia. În vederea realizării acestui deziderat membrii echipei de cercetare au realizat activități orientate spre atingerea obiectivelor propuse.

1. Au fost identificate, analizate și discutate în cadrul forurilor științifice republicane, inclusiv și cu participare internațională a celor mai recente idei în domeniul bioeticii contemporane. Pe parcursul anilor 2015-2019 au fost editate de către echipa de cercetare: Culegeri de articole științifice (7 culegeri de materiale științifice ale conferințelor naționale și naționale cu participare internațională); editarea unei culegeri internaționale; articole în culegeri naționale (41) și internaționale (6); rapoarte / teze publicate în cadrul manifestațiilor științifice naționale (13), naționale cu participare internațională (1) și internaționale (29); articole în reviste naționale de categoria B (2) și categoria C (1); articole în reviste editate în străinătate (2); capitole în culegeri internaționale (2). Pe parcursul perioadei 2015-2018, în cadrul proiectului au fost organizate (sau organizate în parteneriat cu alte instituții naționale și internaționale) 12 evenimente științifice: conferințe naționale cu participare internațională, seminare naționale, o conferință internațională, un workshop ș.a. Membrii echipei de cercetare au participat la 16 evenimente științifice și instructiv-educative în circa 8 centre științifice în domeniul bioeticii de peste hotare. În total au fost realizate 31 de mobilități: stagii de cercetare sau științifico-didactice, participări la seminare, conferințe, școli de vară, ateliere de lucru etc.

2. Au fost investigate variantele teoretice optime pentru punerea în aplicare practică a reperelor bioetice în spațiul medical și farmaceutic autohton. În acest sens, pe lângă metodele teoretice, au fost folosite metode empirice, îmbinând metode cantitative și calitative pentru studierea primară a problemelor actuale în bioetică. Astfel pe parcursul anului 2015-2016 a fost desfășurat studiul sociologic la instituțiile medico-sanitare din republică, în rezultatul cărora au fost acumulate date, informații, probleme, dificultăți relevante domeniului bioeticii medicale din Republica Moldova, care au fost folosite la etape ulterioare ale proiectului în scopul elaborării metodologiei implementării și promovării principiilor bioetice.

3. Au fost elaborate instrumentele aplicative în vederea implementării în practică a metodelor bioetice de promovare a calității vieții și sănătății în R.Moldova. Acestea includ suporturi de curs / Manuale / Compendiuri/ Ghiduri pentru instituțiile de învățământ universitare și programele postuniversitare. În baza rezultatelor cercetărilor au fost elaborate curriculele pentru cursurile de „Antropologia și filosofia medicinei”, „Bioetică”, „Comunicarea și comportamentul în medicină”. Elaborarea portalului informativ online www.bioetica.md, care include informații și actualități din domeniul bioeticii medicale din Republica Moldova, precum și baza de date și Enciclopedia de bioetică, fiind accesibil publicului larg pentru informare și documentare în domeniul bioeticii medicale. Inaugurarea Centrului de Consultanță în domeniul bioeticii în parteneriat cu Centrul de Bioetică din Republica Moldova în incinta Catedrei de Filosofie și Bioetică a USMF ”N.Testemițanu”.

4. Au fost elaborate și editate ghiduri, manuale, elaborări științifice și publicații periodice în domeniu: Filosofia medicinei (cu elemente de bioetică medicală). Suport de curs; Antropologie medicală (cu elemente de bioetică). Suport de curs. În curs de apariție; Ghid practic de bioetică medicală. În curs de apariție; Comunicare și comportament în medicină (cu elemente de bioetică). Suport de curs.; Bioetică: repere teoretico-metodologice. Compendiu.; Bioetică. Curs de bază: Manual.; Bioetică: teorie și practică. Suport de curs. Manualele sunt destinate cadrelor medicale în formare și în exercițiu.

5. Au fost pregătite și perfecționate cadrele abilitate în domeniul bioeticii.

Au fost elaborate 3 cursuri noi: ”Antropologia și filosofia medicinei”, ”Bioetică” și ”Comunicare și comportament în medicină” pentru medicii. De asemenea au fost predate modulul aspecte filosofice, psiho-sociale și bioetice ale îngrijirilor paliative în cadrul programelor universitare pentru studenți și medici de familie. Au fost susținute cicluri de traininguri pentru specialitatea de stomatologie și pentru managerii instituțiilor medicale și personalul medical din instituțiile medicale din R.Moldova. A fost susținută o teză de doctor, 7 teze de doctor se află în stadiul de finalizare și 57 teze de licență coordonate de membrii ai echipei de cercetare.

5. Concluzii

Proiectul "Promovarea și implementarea practică a bioeticii medicale în Republica Moldova" (2015-2019) a avut drept scop promovarea facilă a cunoștințelor și principiilor de bază ale bioeticii și implementarea eficientă a acestora în spațiul medical și farmaceutic din R.Moldova. În vederea realizării acestui deziderat membrii echipei de cercetare au realizat activități orientate spre atingerea obiectivelor propuse.

- 1) Au fost identificate, analizate și discutate în cadrul forurilor științifice republicane, inclusiv și cu participare internațională a celor mai recente idei în domeniul bioeticii contemporane.
- 2) Au fost investigate variantelor teoretice optime pentru punerea în aplicare practică a reperelor bioetice în spațiul medical și farmaceutic autohton. În acest sens, pe lângă metodele teoretice, au fost folosite metode empirice, îmbinând metode cantitative și calitative pentru studierea primară a problemelor actuale în bioetică. Astfel pe parcursul anului 2015-2016 a fost desfășurat studiul sociologic la instituțiile medico-sanitare din republică, în rezultatul cărora au fost acumulate date, informații, probleme, dificultăți relevante domeniului bioeticii medicale din Republica Moldova, care au fost folosite la etape ulterioare ale proiectului în scopul elaborării metodologiei implementării și promovării principiilor bioetice.
- 3) Au fost elaborate instrumentele aplicative în vederea implementării în practică a metodelor bioetice de promovare a calității vieții și sănătății în R.Moldova;
- 4) Au fost elaborate și editate ghiduri, manuale, elaborări științifice și publicații periodice în domeniu;
- 5) Au fost pregătite și perfecționate cadrele abilitate în domeniul bioeticii.

Conceptul-cheie al proiectului s-a bazat pe structurarea unui sistem de principii, imperative morale specifice activității medicale din R.Moldova, ce ar contribui la creșterea autorității medicului și încrederea pacientului, precum și ridicarea calităților morale individuale ale medicului ce ar conduce la depășirea, evitarea greșelilor medicale cauzate de lipsa culturii morale, sporind astfel nivelul asistenței medicale și calității acestuia.

Rezultatul de bază al cercetărilor realizate – scoaterea în evidență și caracteristica analitică a principiilor umanistice ale bioeticii medicale, globale și sociale drept fundament metodologic al cercetărilor biomedicale și genetice, care se desfășoară cu scopul de fortificare și menținere a sănătății populației și optimizării sănătății publice, precum și elaborarea recomandărilor ce țin de reglarea juridică și etică a activității practice a medicilor și biologilor-cercetători. Principiile bioeticii sociale, esența bioeticii globale prin prisma sociobioeticii și noile instrumentarii adoptate (metodele empirice) vor prezenta fundamentul teoretic și metodologic pentru dezvoltarea ulterioară a modelelor

bioeticii globale și sociale, desfășurării umanizării cercetărilor biomedicale și genetice, perfecționării nivelului cultural al specialiștilor din domeniul medical.

Concluziile teoretice ale cercetării au fost reflectate în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale, în publicații naționale și internaționale, precum și în cadrul suportului de curs pentru doctoranzi și studenți de profil medico-biologic.

Implementarea rezultatelor proiectului a avut impact pozitiv manifestat în câteva dimensiuni: 1) cognitiv-teoretică – au fost elaborate și lansate postulate științifice relevante ce vor îmbogăți tezaurul conceptual al bioeticii, majoritatea dintre acestea reflectând starea de lucruri în spațiul autohton sau chiar din întreg sud-estul Europei; 2) praxiologico-aplicativă – echipa de cercetători a elaborat instrumentarii concrete, practice de îmbunătățire a asistenței medicale, a studiilor biomedicale și clinice prin redresarea climatului spiritual-moral din sfera medicinei; 3) cultural-spirituală – reieșind din caracterul interdisciplinar al bioeticii, aplicarea principiilor acesteia va contribui esențial la ridicarea nivelului cultural al populației, dat fiind faptul că medicina reprezintă domeniul de activitate umană cel mai strâns legat cu viața socială, în general, și a fiecărui individ, în special; 4) economică – efectul implementării reperelor bioetice se caracterizează, prin redresarea unor stări de lucruri pe termen lung, are și relevanță economică prin scăderea nivelului de corupție, cheltuieli suplimentare neefective în sfera medicală, etc.

Echipa de cercetare a realizat în toate activitățile propuse la etapa de inițiere a proiectului, cu devieri ne semnificative în ceea ce privește ordinea și metoda realizării, datorate unor factori obiectivi (cum ar fi insuficiența resurselor). Totodată, ținem să menționăm că echipa de cercetare a realizat mai multe activități (evenimente științifice naționale și internaționale), a realizat mobilități și colaborări internaționale noi, a elaborat mai multe materiale didactice (decât și-a propus inițial). Prin lansarea și construcția portalului informativ online, noile realizări, publicații și cercetări vor fi publicate pentru popularizarea bioeticii medicale în Republica Moldova și continuitatea cercetărilor realizate.

Drept recomandări, în vederea continuității cercetărilor realizate sunt propuse următoarele direcții:

- 1) Intensificarea procesului de formare continuă în domeniul bioeticii a medicilor. Elaborarea și aplicarea unor cursuri de bioetică medicală clinică în funcție de specializare medicală.
- 2) Continuarea la o nouă etapă a activităților proiectului prin dezvoltarea cercetărilor în domeniul bioeticii în aspecte practice.

- 3) Identificarea noilor situații cu incidență bioetică în perspectivă prin utilizarea noilor metodologii de cercetare (aplicarea periodică a metodelor empirice de cercetare folosite în bioetică).
- 4) Elaborarea de materiale informativ-aplicative pentru specialiștii cliniciști și propagarea în masă a cunoștințelor de bioetică pentru sporirea culturii bioetice a populației.
- 5) Inițierea colaborărilor cu catedre clinice și laboratoarele USMF în vederea elaborării propunerilor de cercetare în cadrul apelurilor de cercetări științifice cu abordare interdisciplinară: bioetico-medicală.

6. Participarea în programe și proiecte internaționale, inclusiv propunerile prezentate/câștigate în cadrul concursurilor naționale și internaționale, cu tangență la tematica cercetării proiectului realizat

În perioada 2015 – 2019 membrii ai echipei de cercetare a proiectului au participat în cadrul a două proiecte câștigate în cadrul concursurilor internaționale, și anume:

1. 15.820.16.04.09/B ”Problemele susținerii și protecției sănătății publice în contextul bioeticii sociale și implementării tehnologiilor inovatoare biomedicale”, ȚIRDEA T.N, dr. hab. filos., prof. univ, 2015-2016, în cadrul Programului de colaborare bilaterală între Academia de Științe a Moldovei și Fondul Republican de Cercetări Fundamentale din Belarus. Organizația parteneră: Universitatea Ecologică de Stat Internațională A.D.Saharov din Minsk, Belorusia
2. IZ74Z0_160445 /1 ”Building Bioethics Capacities in Education and Doctoral Training: A Collaborative Network among Moldova, Romania and Switzerland” („Consolidarea educației și studiilor doctorale în domeniul bioeticii: dezvoltarea relațiilor de colaborare între Moldova, România și Elveția”), Vitalie Ojovan, dr.hab. șt.filos., conf.univ., șef catedră, 2015-2017

În perioada 2015-2019 au mai fost înaintate, în parteneriat cu instituții de cercetare de peste hotare, la concurs următoarele propuneri de proiecte:

1. ”Luarea deciziilor morale în organizațiile medicale”. Proiect, propus în cadrul Apelului comun pentru concursul de proiecte AȘM-ANCSI. Tipul concursului: Proiecte de cercetare pentru mobilitate. Aplicații: Dr. Conf.univ. Vitalie Ojovan, șef catedră Filosofie și Bioetică USMF și Prof. Dr. Valentin Mureșan, Centrul de Cercetări în Etica Aplicată, Universitatea din București. (proiect respins)

2. Respect and Empower patient at the end-of-life. Reducing vulnerability and Discrimination by deciphering: distinctions and regulations governing end-of-life decisions. (RESPECT and EMPOWER). Programul COST Action. Co-aplicant în comun cu Italia (University of Milan), Elveția (IBMB), Spania, Germania, Croația, Polonia și România (proiect respins în prima fază, actualment în proces de reformulare).
3. "The Interactive Ethics and Research Integrity Teaching Agora" (INTERACT). CSA Coordination and support action. Work Programme: H2020. Innovative methods for teaching ethics and research integrity SwafS -02-2018 – CSA Coordination and support action. Applicant principal: Coordinator: Prof. Dr. H.A.E. (Hub) Zwart, Radboud University Nijmegen (SKU), the Netherlands (proiect respins)
4. Joint graduate program development in Political Philosophy - Bergen, Kiev and Chișinău. Programul Eurasia 2015 – Long-term. Applicant principal: Prof. Dr. Reidar Le, University of Bergen (NO-UiB). (proiect respins)
5. "Bioethics and Human Development - an ethics consortium for education and networking in Norway, Moldova, Ukraine, and Belarus (BaHD) în cadrul programului Eurasia al DIKU (Norvegia).

7. Lista publicațiilor științifice obținute în cadrul proiectului

MONOGRAFII (NAȚIONALE / INTERNAȚIONALE)

Culegeri naționale

1. Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova: Materiale ale Seminarului Științific Național, Chișinău, 14 dec. 2017. Red. respons. Ojovanu V. Ch.: CEP Medicina, 2018. 78 p. ISBN 978-9975-82-092-9.
2. Profesorul universitar, doctor habilitat în filosofie Teodor N. Țârdea la 80 de ani: Biobibliografie / Bibl. Naț. a Rep. Moldova, Univ. de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu" ; alcăt.: Ion Banari ; ed. îngrijită de Vitalie Ojovanu ; dir. gen.: Elena Pintilei. Ch.: S. n., 2017. Tipogr. "Print-Caro". 193 p. ISBN 978-9975-56-460-1.
3. Sănătatea, Medicina și Bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. 16-17 noiembrie 2018. Red. respons. V.Ojovanu. Ch.: CEP "Medicina", 2018. 335 p. ISBN 978-9975-82-119-3
4. *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare = Health, Medicine and Bioethics in Contemporary Society: Inter- and Pluridisciplinary Studies*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 08-09 noiembrie

- 2019 / col.red.: Vitalie Ojovanu (red.resp.) [et al.]. – Ed. a 2-a. - Chișinău: Print-Caro, 2019. 360 p. ISBN 978-9975-56-701-5.
5. Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei. Materialele Conferinței a 24-a Științifice Internaționale. Culegere de articole științifice. Vol. 24. Red. respons. T.N. Țârdea. Ch.: CEP „Medicina”. 2018. 203 p. ISBN 978-9975-82-089-9.
 6. *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei.* Materialele Conferinței a 25-a Științifice Internaționale. Culegere de articole științifice. Vol. 25. Red. resp.: T.N.Țârdea. Ch.: CEP „Medicina”, 2019. 204 p. ISBN 978-9975-56-682-7.
 7. Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei: Culegere de articole științifice cu participare internațională. Vol.22. Sub red. Țârdea T.N. Ch.: CEP Medicina, 2016. 259 p. ISBN 9975-82-023-3.
 8. Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Materialele conferinței a 23-a științifice internaționale dedicată jubileului de 60 de ani de la înființarea Catedrei de Filosofie și Bioetică și aniversării a 80-a a profesorului universitar dr.hab. în filozofie Teodor N. Țârdea Red. responsabil Teodor N. ȚÂRDEA. Ch.: CEP Medicina, 2017. 136 p. ISBN 978-9975-56-459-5.
 9. Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei Culegere de articole științifice cu participare internațională. Vol.21.. Red. respons. dr. hab. în filos., prof. univ. T.N.Țârdea. Ch.: CEP „Medicina”, 2015. 224 p. ISBN 978-9975-82-006-6.

Culegeri internaționale

1. MIHAILOV, E. (Ed.); WANGMO, T. (Ed.); FEDERIUC, V. (Ed.), et al. Contemporary Debates in Bioethics: European Perspectives. Berlin: Sciendo. De Gruyter Open, 2018. Book DOI: <https://doi.org/10.2478/9783110571219>, Online ISBN 978-3-11-057121-9.

MANUALE/ DICȚIONARE/ LUCRĂRI DIDACTICE (NAȚIONALE / INTERNAȚIONALE)

Manuale naționale

1. GÎLCA, B., GRAMMA, R., PALADI, A. *Chid privind aplicarea procedurii de comunicare si consiliere a pacientilor.* Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Chisinau, 2019. – 64p. Disponibil la: http://scr.md/upload/editor/iunie_2018/
2. OJOVANU, V.; BANARI,I.; EȘANU,A.; FEDERIUC,V.; NISTREANU,D.; PALADI, A.; RUBANOVICI,L.; RUSNAC,D.; ȚÎRDEA, T. N. *Filosofia medicinei (cu elemente de*

- bioetică medicală*). Suport de curs. Coord. V.Ojovanu. Ch.: CEP “Medicina”, 2017. 121 p. ISBN 978-9975-82-072-1.
3. OJOVANU, V.; BANARI,I.; EȘANU,A.; FEDERIUC,V.; NISTREANU,D.; PALADI, A.; RUBANOVICIL.; RUSNAC,D.; ȚÎRDEA, T. N. Antropologie medicală (cu elemente de bioetică). Suport de curs. Coord. V.Ojovanu. *În curs de apariție*.
 4. OJOVANU, V.; BANARI,I.; EȘANU,A.; FEDERIUC,V.; NISTREANU,D.; PALADI, A.; RUBANOVICIL.; RUSNAC,D.; ȚÎRDEA, T. Ghid practic de bioetică medicală. Coord. V.Ojovanu. *În curs de apariție*.
 5. RUSNAC, D.; ȚÎRDEA, T.N.; RUBANOVICI, L.; PALADI, A.; OJOVANU, V.; FEDERIUC, V., EȘANU, A.; BANARI, I.; NISTREANU, D. *Comunicare și comportament în medicină (cu elemente de bioetică)*. Suport de curs. Coord. V. Ojovanu. Ch.: CEP “Medicina”, 2016. 220p. ISBN 978-9975-82-025-7.
 6. ȚÎRDEA T. N., SPRINCEAN S.L.. *Introducere în filosofie socială*. Compendiu. Chișinău: CEP: Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”, 2019. 130 p. ISBN 978-9975-108-60-7.
 7. ȚÎRDEA, T. N. *Bioetică: repere teoretico-metodologice*. Compendiu. Ch.: CEP „Medicină”, 2015. 138 p. ISBN 978-9975-82-004-2.
 8. ȚÎRDEA, T.N. *Bioetică. Curs de bază: Manual*. Ch.: CEP „Medicina” , 2017. 331 p. ISBN 978-9975-56-399-4.
 9. ȚÎRDEA, T.N. *Bioetică: teorie și practică. Suport de curs. Ediția a II-a revăzută și completată*. Ch.: CEP „Medicina”, 2016. 224 p. ISBN 978-9975-56-304-8.

CAPITOLE ÎN MONOGRAFII ȘI CULEGERI (NAȚIONALE / INTERNAȚIONALE)

Naționale

1. BANARI, I.; NISTREANU, D. Comunicarea. Definiții și funcții. În: *Comunicare și comportament în medicină (cu elemente de bioetică)*. Suport de curs. Coord. V. Ojovanu. Ch.: CEP “Medicina”, 2016, pp.57-86. ISBN 978-9975-82-025-7.
2. EȘANU, A. Bariere și clivaje în comunicare. În: *Comunicare și comportament în medicină (cu elemente de bioetică): Suport de curs*. Coord. V. Ojovanu. Ch.: CEP “Medicina”, 2016, pp.107-126. ISBN 978-9975-82-025-7.
3. EȘANU, A. Comportament în context intercultural. În: *Comunicare și comportament în medicină (cu elemente de bioetică): Suport de curs*. Coord. V. Ojovanu. Ch.: CEP “Medicina”, 2016, pp.149-170. ISBN 978-9975-82-025-7.

4. FEDERIUC, V. Metacomunicarea și diferențele culturale. În: *Comunicare și comportament în medicină (cu elemente de bioetică): Suport de curs*. Coord. V. Ojovanu. Ch.: CEP "Medicina", 2016, pp.87-105. ISBN 978-9975-82-025-7.
5. GRAMMA, R.; PALADI, A. Aspecte psihosociale în medicina paliativă. In: *Medicina paliativă: Ghid pentru studenți*. Resp. ed. CERNEȚCHI, O.; GRAMMA, R. Ch: Tipografia"Omega Premium", 2017. pp.154-163. ISBN 978-9975-131-49-0.
6. GRAMMA, R.; PALADI, A. Cercetarea în psihiatrie. În: *Etica cercetării biomedicale: Chid pentru cercetători*. Resp. ed. GRAMMA, R. Ch: Tipografia"Omega Premium", 2017. pp.65-72. ISBN 978-9975-3042-8-3.
7. GRAMMA, R.; PALADI, A. Drepturile pacientului aflat în îngrijire palaitivă. In: *Medicina paliativă: Ghid pentru studenți*. Resp. ed. CERNEȚCHI, O.; GRAMMA, R. Ch: Tipografia"Omega Premium", 2017. pp.111- 134. ISBN 978-9975-131-49-0.
8. GRAMMA, R.; PALADI, A. Aspecte conceptuale și normative ale cercetării. În: *Etica cercetării biomedicale: Chid pentru cercetători*. Resp. ed. GRAMMA, R. Ch: Tipografia "Omega Premium", 2017. pp.8-65. ISBN 978-9975-3042-8-3.
9. OJOVANU, V. Comportamente cu risc pentru sănătate. Comunicarea pentru schimbarea comportamentului cu risc pentru sănătate. În: *Comunicare și comportament în medicină (cu elemente de bioetică): Suport de curs*. Coord. V. Ojovanu. Ch.: CEP "Medicina", 2016, pp.171-220. ISBN 978-9975-82-025-7.
10. PALADI, A. Comportament și personalitate. În: *Comunicare și comportament în medicină (cu elemente de bioetică): Suport de curs*. Coord. V. Ojovanu. Ch.: CEP "Medicina", 2016, pp.23-38. ISBN 978-9975-82-025-7.
11. PALADI, A. Comportamentul uman, un complex bio-psiho-social. În: *Comunicare și comportament în medicină (cu elemente de bioetică): Suport de curs*. Coord. V. Ojovanu. Ch.: CEP "Medicina", 2016, pp.7-21. ISBN 978-9975-82-025-7.
12. PALADI, A. Euthanasia de la teorie în practica social actuală. În: *Etica sănătății publice*. Ch.: Tipogr."T-Par", 2016, pp. 302-319CZU 614.253(075) E84.
13. PALADI, A. Probleme etice în cercetarea biomedicală în state cu venituri reduse. În: *Etica sănătății publice*. Ch.: Tipogr."T-Par", 2016, pp.248-261. CZU 614.253(075) E84.
14. PALADI, A.; CARDANIUC C., Susținerea maternității surrogat: aspecte etice și legale. În: *Etica sănătății publice*. Ch.: Tipogr."T-Par", 2016, pp.389-402. CZU 614.253(075) E84.
15. PALADI, A.; GRAMMA R. Aspecte etice în organizarea asistenței pacientului muribund - asistența paliativă. În: *Etica sănătății publice*. Ch.: Tipogr."T-Par", 2016, pp. 329-345 CZU 614.253(075) E84.

16. PALADI, A.; GRAMMA R. Etică și responsabilitate în cercetarea în psihiatrie și psihologie. În: *Etica sănătății publice*. Ch.: Tipogr.”T-Par”, 2016, pp.163-176. CZU 614.253(075) E84/
17. PALADI, A.; GRAMMA, R. Comunicarea în asistența paliativă. In: *Medicina paliativă: Ghid pentru studenți*. Resp. ed. CERNEȚCHI, O.; GRAMMA, R. Ch: Tipografia”Omega Premium”, 2017. pp.134-148. ISBN 978-9975-131-49-0.
18. PALADI, A.; GRAMMA, R. Cultură, religie și spiritualitate în asistența paliativă. In: *Medicina paliativă: Ghid pentru studenți*. Resp. ed. CERNEȚCHI, O.; GRAMMA, R. Ch: Tipografia”Omega Premium”, 2017. pp.148-154. ISBN 978-9975-131-49-0.
19. PALADI, A.; GRAMMA, R. Etica aplicată și drepturi fundamentale în practica asistenței paliative. În: *Medicina paliativă. Chid practic pentru medicii de familie*. Resp. ed. CERNEȚCHI, O.; GRAMMA, R. Ch: Tipografia”Omega Premium”, 2017. pp.136-177. ISBN 978-9975-82-051-6.
20. PALADI, A.; GRAMMA, R. Particularități în abordarea pacientului aflat în îngrijire paliativă. În: *Medicina paliativă. Chid practic pentru medicii de familie*. Resp. ed. CERNEȚCHI, O.; GRAMMA, R. Ch: Tipografia”Omega Premium”, 2017. pp.179-227. ISBN 978-9975-82-051-6.
21. PALADI, A.; GRAMMA, R. Principii etice in paliatie. In: *Medicina paliativă: Ghid pentru studenți*. Resp. ed. CERNEȚCHI, O.; GRAMMA, R. Ch: Tipografia”Omega Premium”, 2017, pp.104-111. ISBN 978-9975-131-49-0
22. RUBANOVICI, L. Conflictul – element constitutiv esențial al comunicării. În: *Comunicare și comportament în medicină (cu elemente de bioetică)*: Suport de curs. Coord. V. Ojovanu. Ch.: CEP “Medicina”, 2016, pp.127-147. ISBN 978-9975-82-025-7.
23. RUSNAC D. Expertiza umanitară și cea bioetică în strategia asigurării securității umane: analiză socioteoretică și metodologică. În: *Bioetică. Curs de bază: Manual*. Resp.ed T. N. Țîrdea. Ch.: CEP „Medicina”, 2017. pp. 208-225. ISBN 978-9975-56-399-4.
24. RUSNAC, D. ȚÎRDEA, T.N Comportament și societate. Elemente de bioetică, deontologie și sociologie medicală. În: *Comunicare și comportament în medicină (cu elemente de bioetică)*: Suport de curs. Coord. V.Ojovanu. Ch.: CEP “Medicina”, 2016, pp.39-56. ISBN 978-9975-82-025-7.
25. VASILOVSKI TOMA I.; GRAMMA R.; PALADI A. Cerințe morale în experimentarea pe animale. În: *Etica cercetării biomedicale: Chid pentru cercetători*. Resp. ed. GRAMMA, R. Ch: Tipografia”Omega Premium”, 2017. pp.100-107. ISBN 978-9975-3042-8-3.

Internationale

1. PALADI, A.; FEDERIUC, V. The Principle of Autonomy in Palliative Care: The Moldavian Perspective. In: MIHAILOV, Emilian; TENZIN, Wangmo; FEDERIUC, Victoria; BERNICE, Elger (Eds.). *Contemporary Debates in Bioethics: European Perspectives*. Warsaw, Poland: De Gruyter Open, 2019, pp.121–131. <https://doi.org/10.2478/9783110571219-012>, Book DOI: <https://doi.org/10.2478/9783110571219>, Online ISBN 978-3-11-057121-9.
2. RUSNAC, D. Practical Ethics Issues in Gene Therapy and Genetic Testing. *Contemporary Debates*. In: Emilian Mihailov, Tenzin Wangmo, Victoria Federiuc, Bernice Elger (Eds.). *Contemporary Debates in Bioethics: European Perspectives*. Warsaw, Poland: De Gruyter Open, 2018, pp.49-57. ISBN 978-3-11-057120-2. <https://www.degruyter.com/viewbooktoc/product/497115?rskey=69iA9a>

ARTICOLE DIN ALTE REVISTE EDITATE ÎN STRĂINĂTATE

- TIRDEA, T.N.; OJOVAN, V.; FEDERIUC, V. Bioethical Knowledge in the Strategy of Safe Planetary Development: Education and Scientific Research Experience in the Republic of Moldova. In: *Asian Bioethics Review. Special issue. Bioethics in the Post-Soviet Countries*. [NUS Press Pte Ltd](http://www.nuspress.com), 2015, Vol.7, №5, pp. 468-480. ISSN 1793-8759.
- ЦЫРДЯ, Т.Н. Стратегия безопасного развития общества в контексте социальной биоэтики. În: *Лесной Вестник Московского Государственного Университета Леса*, 2015, Nr.4, T.19, pp. 84-90. ISSN 1727-3749.

ARTICOLE DIN REVISTE NAȚIONALE:

- *categoria B,*

1. BANARI I. *Repere morale creștine în devenirea bioeticii*. În: *Revista de filosofie, sociologie și științe politice*. Ch.: 2016, Nr. 3 (172), pp. 196-201. ISSN 1857-2294, (IF: (IBI) 2.8).
2. ȚÎRDEA, T., BANARI, I. Doctorul în filosofie Petru BERLINSCHI la 80 de ani. *Revistă de Filozofie, Sociologie și Științe Politice*. 2019, nr. 2(180), p. 273-274. ISSN 1857-2294.
3. ЦЫРДЯ, Т.Н. *Академику Аркадию Урсул – 80 лет*. În: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*. Ch.: 2016, Nr.2 (171), pp. 214-217. ISSN 1857-2294.

- *categoria C,*

1. BANARI I. Bioetica socială versus valori creștine: perspective de interconexiune. În: Revista de științe ale sănătății din Moldova. Vol. 10. Ch., 2016, nr. 4/2016, pp. 100-106. ISSN 2345-1467.

ARTICOLE ÎN CULEGERI (NAȚIONALE / INTERNAȚIONALE),

Naționale

1. ANDONI, V. „Sindromul Italia” în Republica Moldova. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei: Materialele Conferinței a 24-a Științifice Internaționale*. 27-28 apr. 2018. Culegere de articole științifice. Vol. 24. Sub red. prof. univ. T.N. Țârdea. Ch.: CEP ”Medicina”, 2018, p.144-147. ISBN 978-9975-82-089-9.
2. ANDONI, V. Aspecte bioetice ale vaccinării în practica medicului de familie. In: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. 16-17 noiembrie 2018. Red.resp. V.OJOVAN. Ch.: CEP Medicina, 2018, pp. 96-104. ISBN 978-9975-82-119-3.
3. ANDONI, V. Aspecte etice ale fertilizării in vitro la cuplurile infertile în practica medicului de familie. În: *Materialele conferinței a 23-a științifice internaționale dedicată jubileului de 60 de ani de la înființarea Catedrei de Filosofie și Bioetică și aniversării a 80-a a profesorului universitar dr. hab. în șt. filozofice Teodor N. Țârdea*. Ch.: CEP Medicina, 2017, p.44-46. ISBN 978-9975-56-459-5.
4. ANDONI, V. Implicări actuale în actul medical din cadrul medicinei de familie: configurații etico-morale. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei: Culegere de articole științifice cu participare internațională*. Vol.22. Red. resp. prof. univ. T.N.Țârdea. Ch.: CEP Medicina, 2016, pp.11-13. ISBN 9975-82-023-3.
5. BANARI, I. Determinări metodologice cu privire la studiul valorilor creștine. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei*. Materialele Conferinței a 25-a Științifice Internaționale. Culegere de articole științifice. Vol. 25. Red. resp.: T.N.Țârdea. Ch.: CEP „Medicina”, 2019, pp.10-15. ISBN 978-9975-56-682-7.
6. BANARI, I. Implicarea valorilor creștine în actul paliativ. În: *Filosofia și perspectiva umană. Materialele Conferinței Științifice consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei*, 16 nov. 2017, Chișinău. Ch.: UNDC, 2018, pp.87-93. ISBN 978-9975-933-99-5.
7. COJOCARU, V. Realizarea potențialului bioetic în constituirea unei strategii eficiente a perfecționării spiritualității la condamnații cu tentativă de suicid. In: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare*. Materialele Conferinței

- Științifice Internaționale. 16-17 noiembrie 2018. Red.resp. V.OJOVAN. Ch.: CEP Medicina, 2018, pp. 83-90.
8. COJOCARU, V. Valoarea cuvântului în consilierea spirituală creștină a deținuților. În: *Filosofia și perspectiva umană. Materialele Conferinței Științifice consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei*, 16 nov. 2017, Chișinău. Ch.: UNDC, 2018, pp.94-98. ISBN 978-9975-933-99-5.
9. EȘANU, A.; GONCIARUC, V. Bioetica globală în contextul conflictelor militare locale și regionale. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei: Materialele Conferinței a 24-a Științifice Internaționale*. 27-28 apr. 2018. Culegere de articole științifice. Vol. 24. Sub red. prof. univ. T.N. Țirdea. Ch.: CEP ”Medicina”, 2018, p.22-26. ISBN 978-9975-82-089-9.
10. EȘANU, A. Unele aspecte ale formării culturii bioetice la cadrele medicale. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 8-9 noiembrie 2019*. Red. resp.: Vitalie Ojovanu [et al.]. – Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic Print Caro, 2019. ISBN 978-9975-56-701-5. pp. 110-113.
11. EȘANU, A. Bioetica globală în viziunea conceptuală a academicianului, profesorului universitar Teodor Țirdea. 80 de ani de la naștere. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Materialele conferinței a 23-a științifice internaționale dedicată jubileului de 60 de ani de la înființarea Catedrei de Filosofie și Bioetică și aniversării a 80-a a profesorului universitar dr.hab. în filozofie Teodor N. Țirdea* Red. responsabil Teodor N. ȚIRDEA. Ch.: CEP „Medicina” , 2017. pp.21-25. ISBN 978-9975-56-459-5.
12. EȘANU, A.; PALADI, A. Cultura bioetică a studenților cu privire la problema riscului-beneficiului în cercetarea biomedicală: studiu empiric. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei: Culegere de articole științifice cu participare internațională*. Vol.22. Red. resp. prof. univ. T.N.Țirdea. Ch.: CEP Medicina, 2016, pp.18-22. ISBN 9975-82-023-3.
13. EȘANU, A.I. Republica Moldova în contextul paradigmei ”sănătate globală-sănătate locală. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Culegere de articole științifice*. Vol. 21. Sub redacția prof. universitar, dr. hab. în filozofie Teodor N. Țirdea. Ch.: CEP ”Medicina”, 2015, pp. 157-161. ISBN 978-9975-56-043-6.
14. FEDERIUC, V., CORNILOV, I. Aspecte bioetice ale ameliorării medicamentose a capacităților cognitive umane. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 8-9 noiembrie 2019*. Red. resp.: Vitalie Ojovanu [et al.]. – Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic Print Caro, 2019. ISBN 978-9975-56-701-5. pp. 82-92.

15. FEDERIUC, V., JUCOV, A. Reflecții bioetice asupra fenomenului de dopaj și etica sportului. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 8-9 noiembrie 2019*. Red. resp.: Vitalie Ojovanu [et al.]. – Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic Print Caro, 2019. ISBN 978-9975-56-701-5. pp. 65-69.
16. FEDERIUC, V., NICU, A. Etica tehnologiei implanturilor ortopedice: considerente asupra conceptului de hibridizare a corpului uman. EȘANU, A. Unele aspecte ale formării culturii bioetice la cadrele medicale. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 8-9 noiembrie 2019*. Red. resp.: Vitalie Ojovanu [et al.]. – Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic Print Caro, 2019. ISBN 978-9975-56-701-5. pp. 123-130.
17. FEDERIUC, V., TARAN, A. Aspecte bioetice în terapia arsurilor. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 8-9 noiembrie 2019*. Red. resp.: Vitalie Ojovanu [et al.]. – Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic Print Caro, 2019. ISBN 978-9975-56-701-5. pp. 32-38.
18. OJOVAN, A. Actualitatea principiului confidențialității în stomatologie. In: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. 16-17 noiembrie 2018. Red. resp. V.OJOVAN. Ch.: CEP Medicina, 2018, pp. 91-95. ISBN 978-9975-82-119-3.
19. OJOVAN, A., OJOVAN, V. Subiecte teoretico-medicale și bioetice ale semiologiei în afecțiunile endocrine cu manifestare stomatologică. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Materialele conferinței a 23-a științifice internaționale dedicată jubileului de 60 de ani de la înființarea Catedrei de Filosofie și Bioetică și aniversării a 80-a a profesorului universitar dr.hab. în filozofie Teodor N. Țirdea* Red. responsabil Teodor N. ȚIRDEA. Ch.: CEP „Medicina”, 2017. pp.67-68. ISBN 978-9975-56-459-5.
20. OJOVAN, V. Prezențe axiologice-bioetice în procesul investigării și propagării cunoștințelor bioetice în instituțiile medicale din Republica Moldova. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 8-9 noiembrie 2019*. Red. resp.: Vitalie Ojovanu [et al.]. – Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic Print Caro, 2019. ISBN 978-9975-56-701-5. pp. 9-14.
21. OJOVAN, V. Tendințe interdisciplinare în endocrinologia contemporană. In: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. 16-17 noiembrie 2018. Red. resp. V.OJOVAN. Ch.: CEP Medicina, 2018, pp. 332-335. ISBN 978-9975-82-119-3.

22. OJOVANU, V., COJOCARU, V. Aspectul axiologic al consilierii spirituale a deținuților. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei*. Materialele Conferinței a 25-a Științifice Internaționale. Culegere de articole științifice. Vol. 25. Red. resp.: T.N.Țârdea. Ch.: CEP „Medicina”, 2019, pp.27-30. ISBN 978-9975-56-682-7.
23. OJOVANU, V., EȘANU, V. Conferențiarul universitar, doctorul în filosofie Petru Berlinschi la 80 de ani. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei*. Materialele Conferinței a 25-a Științifice Internaționale. Culegere de articole științifice. Vol. 25. Red. resp.: T.N.Țârdea. Ch.: CEP „Medicina”, 2019, pp.197-198. ISBN 978-9975-56-682-7.
24. OJOVANU, V., NISTREANU, D., BANARI, I. Teodor N. Țârdea – fondator și promotor al paradigmei de supraviețuire prin valorificarea eticii viului și noeticii. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Materialele conferinței a 23-a științifice internaționale dedicată jubileului de 60 de ani de la înființarea Catedrei de Filosofie și Bioetică și aniversării a 80-a a profesorului universitar dr.hab. în filozofie Teodor N. Țârdea* Red. responsabil Teodor N. ȚÂRDEA. Ch.: CEP „Medicina”, 2017, pp.8-15. ISBN 978-9975-56-459-5.
25. OJOVANU, V.; BANARI, I. Review at the university course „Philosophy of European integration”, elaborated by the doctor habilitates in Philosophy, university professor Ludmila Roșca, Institute of international relations of Moldova. In: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei*: Materialele Conferinței a 24-a Științifice Internaționale. 27-28 apr. 2018. Culegere de articole științifice. Vol. 24. Sub red. prof. univ. T.N. Țârdea. Ch.: CEP ”Medicina”, 2018, p.199-202. ISBN 978-9975-82-089-9.
26. OJOVANU, V.; EȘANU, A.; RUBANOVICI, V.; NISTREANU, D. Prezența bioeticii în instituțiile medicale din republica moldova și rolul factorilor de decizie. In: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. 16-17 noiembrie 2018. Red.resp. V.OJOVAN. Ch.: CEP Medicina, 2018, pp. 17-26. ISBN 978-9975-82-119-3
27. OJOVANU, V.; OJOVANU, A. Impactul factorilor de decizie asupra implementării principiilor bioeticii în activitatea medicală. În: *Filosofia și perspectiva umană. Materialele Conferinței Științifice consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei*, 16 nov. 2017, Chișinău. Ch.: UNDC, 2018, pp.75-80. ISBN 978-9975-933-99-5.
28. OJOVANU, V.; OJOVANU, A. Realități, dileme și perspective în procesul propagării cunoștințelor de bioetică medicală. În: *Filosofia și perspectiva umană: Materialele Conferinței Științifice consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei*, 19 noiembrie 2015. Red. coord.: acad. Maria Duca. Ch.: UnAȘM, 2016, pp.87-97. ISBN 978-9975-933-99-5.

29. OJOVANU, V.I.; COJOCARU, V. Consilierea spirituală a deținuților din perspectivă bioetică. În: *Filosofia și perspectiva umană: materialele conferinței științifice consacrate Zilei Mondiale a filosofiei*, 20 noiembrie 2014. Ch.: UnAȘM, „ArtPoligraf”, 2015, pp. 68-73. ISBN 978-9975-3036-7-5.
30. OJOVANU, V.I.; OJOVAN, A.G. Corelația utilului și esteticului în stomatologie drept subiect de abordare bioetică. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei: Culegere de articole științifice cu participare internațională*. Vol.22. Red. resp. prof. univ. T.N.Țârdea. Ch.: CEP Medicina, 2016, pp.29-31. ISBN 9975-82-023-3.
31. PALADI, A., MUSTEAȚĂ, A. Opțiuni medicale pe final de viață: opinii ale medicilor de profil terapeutic și chirurgical. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 8-9 noiembrie 2019*. Red. resp.: Vitalie Ojovanu [et al.]. – Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic Print Caro, 2019. ISBN 978-9975-56-701-5. pp.39-44.
32. PALADI, A.; FEDERIUC, V.; RUBANOVICI, V. Opinii cu privire la problemele prioritare ale bioeticii în sistemul autohton de sănătate. In: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. 16-17 noiembrie 2018. Red.resp. V.OJOVAN. Ch.: CEP Medicina, 2018, pp. 75-82. ISBN 978-9975-82-119-3.
33. PASCARU, A.; OJOVANU, V. Recrudescența învățământului filosofic la est de Prut. În: *Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei: 60 de ani de activitate*. Coord. V. Juc. Ch.: „Tip. Centrală”, 2016, pp.54-57. ISBN 978-9975-3043-4-4.
34. RUBANOVICI, L., RUSNAC, D. Cunoașterea bioetică – mod de asigurare a calității în sănătate. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei*. Materialele Conferinței a 25-a Științifice Internaționale. Culegere de articole științifice. Vol. 25. Red. resp.: T.N.Țârdea. Ch.: CEP „Medicina”, 2019, pp.39-41. ISBN 978-9975-56-682-7.
35. RUBANOVICI, L., RUSNAC, D. Necesitatea de cunoștințe bioetice specialiștilor în asistența medicală primară. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 8-9 noiembrie 2019*. Red. resp.: Vitalie Ojovanu [et al.]. – Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic Print Caro, 2019. ISBN 978-9975-56-701-5. pp. 15-20.
36. RUBANOVICI, L., RUSNAC, D. Teodor N. Țârdea: pilonul contemporan al filosofiei zilelor noastre Gândirea unui filosof care a pus temelii durabile (Prof. universitar Teodor N. Țârdea la 80 de ani) În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Materialele conferinței a 23-a științifice internaționale dedicată jubileului de 60 de ani de la*

înființarea Catedrei de Filosofie și Bioetică și aniversării a 80-a a profesorului universitar dr.hab. în filozofie Teodor N. Țârdea Red. responsabil Teodor N. ȚÂRDEA. Ch.: CEP „Medicina”, 2017, pp.35-39. ISBN 978-9975-56-459-5

37. RUBANOVICI, L.; RUSNAC, D. Cunoștințe și opinii despre importanța bioeticii în sistemul sociomedical autohton: studiu empiric. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. 16-17 noiembrie 2018. Red.resp. V.OJOVAN. Ch.: CEP Medicina, 2018, pp. 51-58. ISBN 978-9975-82-119-3.

38. RUBANOVICI, L.P. Conștientizarea actului moral în medicină În: *Filosofia și perspectiva umană: Materialele Conferinței Științifice consacrată Zilei mondiale a filosofiei, 20 noiembrie 2014*, Ch., UnAȘM, „ArtPoligraf”, 2015, pp. 116-121. ISBN 978-9975-3036-7-5.

39. RUSNAC, D., ȚÂRDEA, T.N. Expertiza umanitară și cea bioetică în strategia asigurării securității umane: analiză socioteoretică și metodologică. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei*. Culegere de articole științifice cu participare internațională. Red. responsabil Teodor N. Țârdea. Vol.22. Ch.: CEP „Medicina”, 2016, pp.50-56. ISBN 9975-82-023-3.

40. RUSNAC, D.; RUBANOVICI, L. Perspective ale antropologiei medicale în spațiul autohton. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei: Materialele Conferinței a 24-a Științifice Internaționale*. 27-28 apr. 2018. Culegere de articole științifice. Vol. 24. Sub red. prof. univ. T.N. Țârdea. Ch.: CEP ”Medicina”, 2018, p.111-114. ISBN 978-9975-82-089-9.

41. RUSNAC, D.V. Rolul expertizei umanitare în strategia supraviețuirii. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Culegere de articole științifice*. Vol. 21. Sub redacția prof. universitar, dr. hab. în filosofie Teodor N. Țârdea. Ch.: CEP ”Medicina”, 2015, pp. 79-82. ISBN 978-9975-56-043-6.

42. SPRÎNCEAN, S., ȚÂRDEA, T.N. Interconexiunea bioeticii cu securitatea umană în contracararea amenințărilor globale contemporane. În: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 8-9 noiembrie 2019*. Red. resp.: Vitalie Ojovanu [et al.]. – Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic Print Caro, 2019. ISBN 978-9975-56-701-5. pp. 20-26.

43. ȘARGU, E. Controverse conceptuale și etice în aprecierea procesului medicalizării societății. În: *Filosofia și perspectiva umană: Materialele Conferinței Științifice consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei, 19 noiembrie 2015*. Red. coord.: acad. Maria Duca. Ch.: Un AȘM, 2016, pp.172-181. ISBN 978-9975-933-99-5.

44. ȘARGU, E. Impactul medicalizării în societatea contemporană. În: *Filosofia și perspectiva umană. Materialele Conferinței Științifice consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei*, 16 nov. 2017, Chișinău. Ch.: UNDC, 2018, pp.81-86. ISBN 978-9975-933-99-5.
45. ȚÎRDEA, T.N. Binomul «bioetica-nooetica» - un nou imperativ cheie al teoriei morale în epoca tehnologiilor planetare avansate: abordare discursiv-sistemică. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei. Materialele Conferinței a 25-a Științifice Internaționale. Culegere de articole științifice. Vol. 25. Red. resp.: T.N.Țîrdea. Ch.: CEP „Medicina”, 2019, pp.45-48. ISBN 978-9975-56-682-7.*
46. ȚÎRDEA, T.N. Componentele vectorului moral ale strategiei de supraviețuire a civilizației contemporane: studiu teoretico-practic și comparativ. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Materialele conferinței a 23-a științifice internaționale dedicată jubileului de 60 de ani de la înființarea Catedrei de Filosofie și Bioetică și aniversării a 80-a a profesorului universitar dr.hab. în filozofie Teodor N. Țîrdea Red. responsabil Teodor N. ȚÎRDEA. Ch.: CEP „Medicina”, 2018, pp.86-88. ISBN 978-9975-56-459-5.*
47. ȚÎRDEA, T.N. Fenomenul «gender» în vizorul bioeticii sociale: analiză teoretico-metodologică. In: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. 16-17 noiembrie 2018. Red.resp. V.OJOVAN. Ch.: CEP Medicina, 2018, pp. 8-16. ISBN 978-9975-82-119-3*
48. ȚÎRDEA, T.N. Înțelepciunea, cunoștințele periculoase și valorile general-umane în strategia de asigurare a securității umane: studiu bioetico-potterian. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei: Materialele Conferinței a 24-a Științifice Internaționale. 27-28 apr. 2018. Culegere de articole științifice. Vol. 24. Sub red. prof. univ. T.N. Țîrdea. Ch.: CEP ”Medicina”, 2018, p.36-39. ISBN 978-9975-82-089-9.*
49. ȚÎRDEA, T.N. Noocentrismul – dimensiunea metodologică a teoriei morale în societatea bazată pe cunoaștere: analiză sistemică-discursivă. În: *Filosofia și perspectiva umană: Materialele Conferinței Științifice consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei, 19 noiembrie 2015. Red. coord.: acad. Maria Duca. Ch.: UnAȘM, 2016, pp.52-59. ISBN 978-9975-933-99-5.*
50. ȚÎRDEA, T.N. Nooetica – o nouă dimensiune fundamentală a vectorului moral al strategiei de supraviețuire: studiu teoretico-metodologic. În: *Filosofia și perspectiva umană. Materialele Conferinței Științifice consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei*, 16 nov. 2017, Chișinău. Ch.: UNDC, 2018, pp.69-74. ISBN 978-9975-933-99-5.
51. ȚÎRDEA, T.N. Noosferizarea și nooetizarea sociumului – mecanisme cheie în edificarea componentei morale a strategiei de asigurare a securității umane: studiu teoretico-metodologic. În: *Materialele Conferinței: Științele socio-umanistice și progresul tehnico-științific.* (Conferință

științifică interuniversitară 7 aprilie 2017) Ch.: Tehnica - UTM, 2017, pp. 3-8. ISBN 978-9975-45-498-8.

52. ȚÎRDEA, T.N. Polisul social în strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii: configurații teoretico-metodologice și practice În: *Materialele Conferinței: Științele socio-umanistice și progresul tehnico-științific.* (Conferință științifică interuniversitară 15 aprilie 2016) Ch.: Tehnica UTM, 2016, pp. 3-10. ISBN 978-9975-45-446-9.

53. ȚÎRDEA, T.N. Социальная ответственность современной философии за экологизацию жизни человечества. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei.* Materialele Conferinței a 25-a Științifice Internaționale. Culegere de articole științifice. Vol. 25. Red. resp.: T.N.Țârdea. Ch.: CEP „Medicina”, 2019, pp.150-153. ISBN 978-9975-56-682-7.

54. ȚÎRDEA, T.N.; OJOVANU, V.I.; FEDERIUC, V. Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii potteriene: experiență de cercetare teoretico-metodologică în Republica Moldova. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Culegere de articole științifice. Vol. 21.* Sub redacția prof. universitar, dr. hab. în filosofie Teodor N. Țârdea. Ch.: CEP ”Medicina”, 2015, pp. 10-14. ISBN 978-9975-56-043-6.

55. ȚÎRDEA, T.N.; RUSNAC, D. De la biocentrism la noocentrism – imperativ moral-cheie în strategia supraviețuirii epocii tehnologiilor inovaționale planetare. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei Culegere de articole științifice cu participare internațională.* Vol.22. Red. responsabil dr. hab. în filos., prof. univ. Teodor N.Țârdea. Ch.: CEP „Medicina”, 2016, pp.46-49. ISBN 9975-82-023-3.

56. ГУБЕНКО, А., ФЕДЕРЮК, В. Консорциум для образования и нетворкига в сфере биоэтикт в Норвегии, Молдове, Украине и Беларуси. В: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 8-9 noiembrie 2019.* Red. resp.: Vitalie Ojovanu [et al.]. – Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic Print Caro, 2019. ISBN 978-9975-56-701-5. pp. 101-105.

57. ЦЫРДЯ, Т.Н. Академику А.Д. Урсул – 80 лет: творческая биография. În: *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei Culegere de articole științifice cu participare internațională.* Vol.22. Red. responsabil dr. hab. în filos., prof. univ. Teodor N.Țârdea. Ch.: CEP „Medicina”, 2016, pp.250-259. ISBN 9975-82-023-3.

Internaționale

1. EȘANU, A. Globală bioetica și procesele planetare moderne. În: *Globală bioetica în măsurarea socială. Materiale științifico-practice ale conferinței, 16-18 decembrie 2015, g. Minsk, Rep. Belarus.* Ed. red. T. V. MIȘATKINA, S. B. MELNOV, L.M. LOGINOVSKAYA. Minsk: MGAI im. A.D. Saharova, BGU, 2016, pp. 45-49. ISBN 978-985-7152-01-8.
2. ȘARGU, E. Configurații etice ale medicalizării fricii – o strategie de succes în societatea contemporană. În: *Istorie, cultură, spiritualitate, dialog și interactivitate.* Conferință Națională: 22-23 aprilie 2016, Galați, România: lucrări științifice / ed: Rarița Mihail, Ivan Ivlampie. Galați: Galați University Press, 2016, pp.177-184. ISBN 978-606-6969-067-0.
3. ȚÎRDEA, T.N. Evoluția nivelurilor metodologice ale eticii tradiționale: abordare sistemică-discursivă și istorico-conceptuală. În: *Istorie, cultură, spiritualitate, dialog și interactivitate.* Conferință Națională: 22-23 aprilie 2016, Galați, România: lucrări științifice / ed: Rarița Mihail, Ivan Ivlampie. Galați: Galați University Press, 2016, pp.94-102. ISBN 978-606-6969-067-0.
4. ПАЛАДИ, А.Л.; РУСНАК, Д.В.; ЦЫРДЯ, Т.Н. Защита прав и достоинства человека в биомедицине в Молдове: состояние и перспективы. În: *Социальная биоэтика сквозь призму глобальной биоэтики.* Под ред. канд. филос. наук, проф. Т.В. Мишаткина, д-ра биол. наук, проф. С.Б. Мельнова. Минск: ИВЦ Минфина, 2018, pp.422-425. ISBN 979-985-7205-25-7.
5. ЦЫРДЯ, Т.Н. Globală bioetica: istorico-conceptual și sistemic-discursivă analiză În: *Globală bioetica în măsurarea socială: materiale științifico-practice ale conferinței.* Minsk, 16-18 decembrie 2015 g. Minsk: ЮНЕСКО-МГАИ им. А.Д.Сахарова БГУ, 2016. pp.37-43. ISBN 978-985-7151-01-8.
6. ЦЫРДЯ, Т.Н. Socială bioetica: teoretico-practice și metodologice configurații În: *Globală bioetica în măsurarea socială: materiale științifico-practice ale conferinței.* Minsk, 16-18 decembrie 2015 g. Minsk: ЮНЕСКО-МГАИ им. А.Д.Сахарова БГУ, 2016. pp.103-116. ISBN 978-985-7151-01-8.

RAPOARTE PUBLICATE/TEZE ALE COMUNICĂRILOR LA CONGRESE, CONFERINȚE, SIMPOZIOANE, ÎN CULEGERI (NAȚIONALE / INTERNAȚIONALE)

Naționale

1. ANDONI, V. Implicații etice în actul medical contemporan privind vaccinarea. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova.* Materiale ale Seminarului Științific Național, Ediția a II-a. Chișinău, 17 dec. 2018. Coord.: V.Ojovanu. Chișinău: Medicina, 2019, pp.38-40. ISBN 978-9975-82-126-1.

2. BANARI, I. Bioetică–Teologie creștină din perspectiva medicinei autohtone contemporane: abordare comparativă. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*. Materiale ale Seminarului Științific Național, Ediția a II-a. Chișinău, 17 dec. 2018. Coord.: V.Ojovanu. Chișinău: Medicina, 2019, pp.29-32. ISBN 978-9975-82-126-1.
3. BANARI, I. Determinări fenomenologice a ipostazei pacientului în actul medical. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*. Materiale ale Seminarului Științific Național, Ediția a II-a. Chișinău, 17 dec. 2018. Coord.: V.Ojovanu. Chișinău: Medicina, 2019, pp.19-20. ISBN 978-9975-82-126-1.
4. BANARI, I. Rolul normelor juridice în constituirea spațiului bioetic. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*: Materiale ale Seminarului Științific Național, Chișinău, 14 dec. 2017. Coord.: V.Ojovanu. Ch.: CEP *Medicina*, 2018, pp.15-17. ISBN 978-9975-82-092-9.
5. COJOCARU, V. Implicări ale reperelor bioetice în consilierea spirituală a condamnaților pe viață. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*: Materiale ale Seminarului Științific Național, Chișinău, 14 dec. 2017. Coord.: V.Ojovanu. Ch.: CEP *Medicina*, 2018, pp.24-25. ISBN 978-9975-82-092-9.
6. COJOCARU, V. Perspective bioetice în consilierea spirituală a deținuților. Conferința științifică anuală a colaboratorilor și studenților. În: *Culegere de rezumate științifice. USMF „N. Testemițanu”*. p. 249. Ch.: CEP „Medicina”, 2015,
7. DOROSEVICI, A. Optica bioetică a racordării legislației și condițiilor de asistență psihiatrică autohtone la standarde mondiale. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*: Materiale ale Seminarului Științific Național, Chișinău, 14 dec. 2017. Coord.: V.Ojovanu. Ch.: CEP *Medicina*, 2018, pp.29-30. ISBN 978-9975-82-092-9.
8. DOROSEVICI, Al. Principiul autonomiei în contextul vulnerabilității persoanelor cu dizabilități mintale. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*. Materiale ale Seminarului Științific Național, Ediția a II-a. Chișinău, 17 dec. 2018. Coord.: V.Ojovanu. Chișinău: Medicina, 2019, pp.36-38. ISBN 978-9975-82-126-1.
9. EȘANU, A. Abordarea bioetico-antropologică a conceptului de „Sănătate locală” (Cazul Republicii Moldova). În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*. Materiale ale Seminarului Științific Național, Ediția a II-a. Chișinău, 17 dec. 2018. Coord.: V.Ojovanu. Chișinău: Medicina, 2019, pp.11-13. ISBN 978-9975-82-126-1.
10. EȘANU, A. Dimensiunea antropologică culturală a bioeticii globale. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*: Materiale ale Seminarului Științific Național, Chișinău, 14 dec. 2017. Coord.: V.Ojovanu. Ch.: CEP *Medicina*, 2018, pp.14-15. ISBN 978-9975-82-092-9.

11. FEDERIUC, V. Analiza activității farmaceutice din Republica Moldova prin prisma traseului bioetic nord-american. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*. Materiale ale Seminarului Științific Național, Ediția a II-a. Chișinău, 17 dec. 2018. Coord.: V.Ojovanu. Chișinău: Medicina, 2019, pp.21-23. ISBN 978-9975-82-126-1.
12. FEDERIUC, V. Aspecte bioetico-sociale ale farmacogeneticii. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova: Materiale ale Seminarului Științific Național*, Chișinău, 14 dec. 2017. Coord.: V.Ojovanu. Ch.: CEP *Medicina*, 2018, pp.12-14. ISBN 978-9975-82-092-9.
13. FEDERIUC, V. Factorii care contribuie la formarea gândirii bioetice a în activitatea farmaceutică. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*. Materiale ale Seminarului Științific Național, Ediția a II-a. Chișinău, 17 dec. 2018. Coord.: V.Ojovanu. Chișinău: Medicina, 2019, pp.32-33. ISBN 978-9975-82-126-1.
14. NASTASIU, S. Aspecte etice în relația medic-pacient. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*. Materiale ale Seminarului Științific Național, Ediția a II-a. Chișinău, 17 dec. 2018. Coord.: V.Ojovanu. Chișinău: Medicina, 2019, pp.23-26. ISBN 978-9975-82-126-1.
15. OJOVAN, A. Evaluarea subiectelor bioetice în activitatea stomatologilor. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*. Materiale ale Seminarului Științific Național, Ediția a II-a. Chișinău, 17 dec. 2018. Coord.: V.Ojovanu. Chișinău: Medicina, 2019, pp.27-29. ISBN 978-9975-82-126-1.
16. OJOVANU, V. Identificarea și abordarea problemelor esențiale în procesul implementării cunoștințelor bioetice în spațiul autohton. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova: Materiale ale Seminarului Științific Național*, Chișinău, 14 dec. 2017. Coord.: V.Ojovanu. Ch.: CEP *Medicina*, 2018, pp.6-7. ISBN 978-9975-82-092-9.
17. OJOVANU, V. Realizări și perspective în promovarea cunoștințelor de bioetică în mediul medical din Republica Moldova. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*. Materiale ale Seminarului Științific Național, Ediția a II-a. Chișinău, 17 dec. 2018. Coord.: V.Ojovanu. Chișinău: Medicina, 2019, pp.5-8. ISBN 978-9975-82-126-1.
18. PALADI, A.; RUBANOVICI, L. Avortul tardiv în Republica Moldova: analiză etică utilitaristă. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova: Materiale ale Seminarului Științific Național*, Chișinău, 14 dec. 2017. Coord.: V.Ojovanu. Ch.: CEP *Medicina*, 2018, pp.22-23. ISBN 978-9975-82-092-9.
19. RUBANOVICI, L., RUSNAC, D. Perspectiva bioeticii asupra calității vieții în medicină. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*. Materiale ale Seminarului

- Științific Național, Ediția a II-a. Chișinău, 17 dec. 2018. Coord.: V.Ojovanu. Chișinău: Medicina, 2019, pp.33-36. ISBN 978-9975-82-126-1.
20. RUBANOVICI, L., RUSNAC, D., PALADI, A. Medicul filosof conferențiar universitar Petru Berlinschi la 80 ani. În: *Sănătate Publică, Economie și Management în medicină*, 1(79) 2019. ISSN 1720-8687, pp. 69-70.
21. RUBANOVICI, L.; PALADI, A. Principiile bioetice și consimțământul informat pentru participanții în experimentele biomedicale. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*: Materiale ale Seminarului Științific Național, Chișinău, 14 dec. 2017. Coord.: V.Ojovanu. Ch.: CEP *Medicina*, 2018, pp.7-9. ISBN 978-9975-82-092-9.
22. RUSNAC, D. Principiul confidențialității – între etic și legal. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*: Materiale ale Seminarului Științific Național, Chișinău, 14 dec. 2017. Coord.: V.Ojovanu. Ch.: CEP *Medicina*, 2018, pp.9-11. ISBN 978-9975-82-092-9.
23. RUSNAC, D., FEDERIUC, V. Toleranța bioetică în devenirea bioeticii globale: abordare sistemică-discursivă. Conferința științifică anuală a colaboratorilor și studenților. În: *Culegere de rezumate științifice. USMF „N. Testemițanu”*. Ch.: CEP „Medicina”, 2015, p. 247.
24. RUSNAC, D., RUBANOVICI, L. Unele aspecte etice și legale ale cercetării științifice. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*. Materiale ale Seminarului Științific Național, Ediția a II-a. Chișinău, 17 dec. 2018. Coord.: V.Ojovanu. Chișinău: Medicina, 2019, pp.15-18. ISBN 978-9975-82-126-1.
25. ȘARGU, E. Impactul tendinței de medicalizare a stărilor psihologice firești în societatea contemporană. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*. Materiale ale Seminarului Științific Național, Ediția a II-a. Chișinău, 17 dec. 2018. Coord.: V.Ojovanu. Chișinău: Medicina, 2019, pp.26-27. ISBN 978-9975-82-126-1.
26. ȘARGU, E. Provocări etice a medicalizării vieții în societatea contemporană. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*: Materiale ale Seminarului Științific Național, Chișinău, 14 dec. 2017. Coord.: V.Ojovanu. Ch.: CEP *Medicina*, 2018, pp.28-29. ISBN 978-9975-82-092-9.
27. ȚÎRDEA, T. Principiile teoretico-morale ale bioeticii globale. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*. Materiale ale Seminarului Științific Național, Ediția a II-a. Chișinău, 17 dec. 2018. Coord.: V.Ojovanu. Chișinău: Medicina, 2019, pp.9-11. ISBN 978-9975-82-126-1.
28. ȚÎRDEA, T.N.; BANARI, I. Cunoștințele periculoase în epoca tehnologiilor planetare: abordare poteriană. În: *Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova*:

Materiale ale Seminarului Științific Național, Chișinău, 14 dec. 2017. Coord.: V.Ojovanu. Ch.: CEP *Medicina*, 2018, pp.7-9. ISBN 978-9975-82-092-9.

Naționale cu participare internațională

1. OJOVANU, V.; COJOCARU, V. Subiecte bioetice în cadrul consilierii spirituale a deținuților. În: *Pluralismul cultural în lumea post-modernă: sfera publică, religie, etică socială: Colocviul internațional de antropologie*. 22-23 sept. 2016. Com. org. E.Saharneanu ș.a. Ch.: CEP USM, 2016, pp.36-37. ISBN 978-9975-71-827-1.

Internaționale

1. BANARI, I. Interconnections of bioethics and public health – essential factor of health promotion. In: *History, Spirituality, Culture. Dialogue and Interactivity 4th Edition*. 11-12 May 2017, Galati, Romania.
2. CHIRIAC, V., BANARI, I. Bioethical dilemma in case of fetal abnormalities. In: *Сахаровские чтения 2019 года: экологические проблемы XXI века*. Материалы 19-й международной научной конференции, 23–24 мая 2019 г., г. Минск, Республика Беларусь. В 3 ч. Ч. 3. Минск : ИВЦ Минфина, 2019, р.433. ISBN 978-985-7224-34-0.
3. COJOCARU, V. Applying the concept „Quality of life” in the spiritual counseling of juvenile detainees as a current topic of bioethics. In: *VII Національний Конгрес з Біоетики*. 30 вересня – 2 жовтня 2019, Київ, Україна. Київ, 2019, р.21-22. In: http://biomed.nas.gov.ua/files/Proceedings_7.pdf
4. COJOCARU, V. The involvement of bioethic principles in the spiritual counseling of detainees, who simulate certain diseases. In: *Сахаровские чтения 2019 года: экологические проблемы XXI века*. Материалы 19-й международной научной конференции, 23–24 мая 2019 г., г. Минск, Республика Беларусь. В 3 ч. Ч. 3. Минск : ИВЦ Минфина, 2019, с.439 ISBN 978-985-7224-34-0.
5. COJOCARU, V.P. Bioethic guidelines in spiritual counseling of sick detainees. In: *Сахаровские чтения 2016 года: экологические проблемы XXI века*. Материалы 16-й международной научной конференции, 19-20 мая 2016 г., г. Минск, Респ. Беларусь. Под ред. С.А. Маскевича, С.С. Позняка, Н.А. Лысухо. Минск: МГЭИ им. А.Д. Сахарова БГУ, 2016, pp.308-309. ISBN 978-985-7152-07-0.
6. FEDERIUC, V. Medicines as subject of bioethical discourse. In: *History, Spirituality, Culture. Dialogue and Interactivity 4th Edition*. 11-12 May 2017, Galati, Romania.
7. http://biomed.nas.gov.ua/files/Proceedings_7.pdf

8. RUSNAC, D. Ethical dimensions of Bio-Technologies and Nano-Technologies. In: History, Spirituality, Culture. Dialogue and Interactivity 4th Edition. 11-12 May 2017, Galati, Romania.
9. ȚÎRDEA, T.N. Survival Strategy in the Context of the Noosferization and Nooetization of society: A Theoretical and Methodological study. In: History, Spirituality, Culture. Dialogue and Interactivity 4th Edition. 11-12 May 2017, Galati, Romania.
10. ȚÎRDEA, T.N. The subject, the status and the area of social bioethics problems in non-traditional interpretation. In: *VII Naționalul Congres z Bioetiki*. 30 вересня – 2 жовтня 2019, Київ, Україна. Київ, 2019, р.18-19. In: http://biomed.nas.gov.ua/files/Proceedings_7.pdf
11. ȚÎRDEA, T.N., BANARI, I.P. Methodological and conceptual ambiguities in the interpretation of social bioethics: findings and details. In: *VII Naționalul Congres z Bioetiki*. 30 вересня – 2 жовтня 2019, Київ, Україна. Київ, 2019, р.19-20. In: http://biomed.nas.gov.ua/files/Proceedings_7.pdf
12. АНДОНИ, В. ЭТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ АНТИБИОТИКОРЕЗИСТЕНТНОСТИ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ. In: Сахаровские чтения 2017 года: экологические проблемы XXI века. Материалы 17-й международной научной конференции, 18-19 мая 2017 г., г. Минск, Респ. Беларусь. Под ред. С.А. Маскевича, С.С. Позняка, Н.А. Лысухо. Минск: МГЭИ им. А.Д. Сахарова БГУ, 2017, pp.269-270. ISBN 978-985-7152-07-0
13. АНДОНИ, В.Г. Этические аспекты выбора генериков и оригинальных препаратов. In: Шостий Національний Конгрес з Біоетiki з міжнародною участю. 27-30 вересня 2016, Київ, Україна. Київ, 2016, pp.36-37. Fără ISBN ori ISSN. <http://biomed.nas.gov.ua/files/Proceedings6.pdf>
14. АНДОНИ, В.Г. Этические вопросы применения антибиотиков в животноводстве. In: *Сахаровские чтения 2018 года: экологические проблемы XXI-го века*. Материалы 18-й международной научной конференции, 17-18 мая 2018 г., г. Минск, Респ. Беларусь. Под ред. С.А. Маскевича, С.С. Позняка. Минск: ИВЦ Минфина, 2018, pp.173-174. ISBN 978-985-7205-21-9.
15. БАНАРЬ, И.П. Почему не существует христианской биоэтики? In: Шостий Національний Конгрес з Біоетiki з міжнародною участю. 27-30 вересня 2016, Київ, Україна. Київ, 2016, р.23-24. Fără ISBN ori ISSN . <http://biomed.nas.gov.ua/files/Proceedings6.pdf>
16. БАНАРЬ, И.П.; РУСНАК, Д.В. Биоэтические отношения «человек-природа» глазами студентов медицинских специальностей: социологический опрос. In: Сахаровские чтения 2016 года: экологические проблемы XXI века. Материалы 16-й международной научной конференции, 19-20 мая 2016 г., г. Минск, Респ. Беларусь. Под ред. С.А. Маскевича, С.С.

- Позняк, Н.А. Лысухо. Минск: МГЭИ им. А.Д. Сахарова БГУ, 2016, pp.298-299. ISBN 978-985-7152-07-0.
17. ДОРОСЕВИЧ, А.А. Уязвимость в психиатрической практике как социо - биоэтическая проблема. In: Шостий Національний Конгрес з Біоетики з міжнародною участю. 27-30 вересня 2016, Київ, Україна. Київ, 2016, p.35-36. Fără ISBN ori ISSN (0,1 с.а.). <http://biomed.nas.gov.ua/files/Proceedings6.pdf>
18. ДОРОСЕВИЧ, А.А. Уязвимость пациентов с психическими расстройствами в контексте соблюдения биоэтических принципов. In: Сахаровские чтения 2016 года: экологические проблемы XXI века. Материалы 16-й международной научной конференции, 19-20 мая 2016 г., г. Минск, Респ. Беларусь. Под ред. С.А. Маскевича, С.С. Позняк, Н.А. Лысухо. Минск: МГЭИ им. А.Д. Сахарова БГУ, 2016, p.304. ISBN 978-985-7152-07-0.
19. ЕШАНУ, А.И. Биоэтическое измерение миграционных процессов в Республике Молдова. În: *Виклики інформаційного суспільства: від біоетики до нооетики. Матеріали VII Міжнародного симпозиуму з біоетики, присвяченого пам'яті д. флос н., професора Валентина Леонідовича Кулиниченка 22-23 жовтня 2015 р.* Київ: "Графіка і Дизайн", 2015, pp. 32-33. ISBN 5-7715-0746-9.
20. ЕШАНУ, А.И. Глобальная биоэтика в контексте исламского культурологического измерения. In: *VII Національний Конгрес з Біоетики.* 30 вересня – 2 жовтня 2019, Київ, Україна. Київ, 2019, с.20-21. In: http://biomed.nas.gov.ua/files/Proceedings_7.pdf
21. ЕШАНУ, А.И. Парадигма глобального здоровья в контексте планетарного биоэтического поля. In: Сахаровские чтения 2016 года: экологические проблемы XXI века. Материалы 16-й международной научной конференции, 19-20 мая 2016 г., г. Минск, Респ. Беларусь. Под ред. С.А. Маскевича, С.С. Позняк, Н.А. Лысухо. Минск: МГЭИ им. А.Д. Сахарова БГУ, 2016, pp.305-306. ISBN 978-985-7152-07-0.
22. ЕШАНУ, А.И., ПАЛАДИ, А.Л. Биоэтическая культура студентов с точки зрения риск–польза в биомедицинском исследовании: эмпирическое исследование. In: Сахаровские чтения 2017 года: экологические проблемы XXI века. Материалы 17-й международной научной конференции, 18-19 мая 2017 г., г. Минск, Респ. Беларусь. Под ред. С.А. Маскевича, С.С. Позняк, Н.А. Лысухо. Минск: МГЭИ им. А.Д. Сахарова БГУ, 2017, pp. 276-277. ISBN 978-985-7152-07-0
23. ОЖОВАН, А.Г., ОЖОВАН, В.В. Стоматологические болезни эндокринной этиологии: выявление приоритетных биоэтических проблем. In: *VII Національний Конгрес з Біоетики.* 30 вересня – 2 жовтня 2019, Київ, Україна. Київ, 2019, с.83. In:

24. ОЖОВАНУ, В.И.; ОЖОВАНУ, А.Г. Медицинская биоэтика между теоретическими конфигурациями и клиническими реальностями. In: Сахаровские чтения 2016 года: экологические проблемы XXI века. Материалы 16-й международной научной конференции, 19-20 мая 2016 г., г. Минск, Респ. Беларусь. Под ред. С.А. Маскевича, С.С. Позняка, Н.А. Лысухо. Минск: МГЭИ им. А.Д. Сахарова БГУ, 2016, pp.317-318. ISBN 978-985-7152-07-0.
25. ОЖОВАНУ, В.И.; ОЖОВАНУ, А.Г. Моральные дилеммы в современной стоматологии. In: Шостий Національний Конгрес з Біоетики з міжнародною участю. 27-30 вересня 2016, Київ, Україна. Київ, 2016, р.37. Făgă ISBN ori ISSN. <http://biomed.nas.gov.ua/files/Proceedings6.pdf>
26. РУБАНОВИЧ, Л.П. Биоэтика через призму общечеловеческих ценностей современной культуры. In: *Виклики інформаційного суспільства: від біоетики до ноетики. Матеріали VII Міжнародного симпозіуму з біоетики, присвяченого пам'яті д. флос н., професора Валентина Леонідовича Кулиниченка 22-23 жовтня 2015 р.* Київ: “Графіка і Дизайн”, 2015, р. 77. ISBN 5-7715-0746-9.
27. РУБАНОВИЧ, Л.П., РУСНАК Д.В. Деятельность комитетов по биоэтике. Опыт Республики Молдова. In: *Философские основания медицинской теории и практики. Материалы VIII Научного симпозиума с международным участием, посвященного 100-летию основания Национальной медицинской академии последипломного образования им. П.Л. Шупика, 27-28 сентября 2018, Киев.* Под ред, С. В. Пустовит, Л. А. Палей. Киев: Графика и дизайн, 2018, pp.87-88. ISBN 5-7715-0746-6.
28. РУБАНОВИЧ, Л.П.; ФЕДЕРЮК, В.В. Проблемные ситуации в современной медицине в контексте биоэтики: взгляд студентов медицинских и фармацевтических специальностей. In: Сахаровские чтения 2016 года: экологические проблемы XXI века. Материалы 16-й международной научной конференции, 19-20 мая 2016 г., г. Минск, Респ. Беларусь. Под ред. С.А. Маскевича, С.С. Позняка, Н.А. Лысухо. Минск: МГЭИ им. А.Д. Сахарова БГУ, 2016, pp.321-322. ISBN 978-985-7152-07-0.
29. ФЕДЕРЮК, В. Elements of the informed consent in pharmaceutical activity. In: *Виклики інформаційного суспільства: від біоетики до ноетики. Матеріали VII Міжнародного симпозіуму з біоетики, присвяченого пам'яті д. флос н., професора Валентина Леонідовича Кулиниченка 22-23 жовтня 2015 р.* Київ: “Графіка і Дизайн”, 2015, р. 3. ISBN 5-7715-0746-9.
30. ЦЫРДЯ, Т.Н., РУСНАК, Д.В. Биоэтика В.Р. Поттера в стратегии выживания: Опыт обучения в Республике Молдова. In: Шостий Національний Конгрес з Біоетики з

- міжнародною участю. 27-30 вересня 2016, Київ, Україна. Київ, 2016, р.86-88. Fără ISBN ori ISSN. <http://biomed.nas.gov.ua/files/Proceedings6.pdf>
31. ЦЫРДЯ, Т.Н. Ноосферизация и нооэтизация социума: концептуальный и теоретико-сравнительный анализ. In: Шостий Національний Конгрес з Біоетики з міжнародною участю. 27-30 вересня 2016, Київ, Україна. Київ, 2016, р.16-17. Fără ISBN ori ISSN. <http://biomed.nas.gov.ua/files/Proceedings6.pdf>
32. ЦЫРДЯ, Т.Н. Ноосферная ориентация устойчивого развития: биоэтические и нооэтические конфигурации. In: *Сахаровские чтения 2018 года: экологические проблемы XXI-го века*. Материалы 18-й международной научной конференции, 17-18 мая 2018 г., г. Минск, Респ. Беларусь. Под ред. С.А. Маскевича, С.С. Позняка. Минск: ИВЦ Минфина, 2018, pp.220-221. ISBN 978-985-7205-21-9.
33. ЦЫРДЯ, Т.Н. Биоэтизация, ноосферизация и нооэтизация социума – ключевые инструментари нравственного вектора стратегии выживания: теоретико-концептуальный ракурс. In: *Сахаровские чтения 2017 года: экологические проблемы XXI века*. Материалы 17-й международной научной конференции, 18-19 мая 2017 г., г. Минск, Респ. Беларусь. Под ред. С.А. Маскевича, С.С. Позняка, Н.А. Лысухо. Минск: МГЭИ им. А.Д. Сахарова БГУ, 2017, pp.307-308. ISBN 978-985-7152-07-0
34. ЦЫРДЯ, Т.Н. Ещё раз о специфике „социального” в феномене «социальной биоэтике». In: *Философские основания медицинской теории и практики*. Материалы VIII Научного симпозиума с международным участием, посвященного 100-летию основания Национальной медицинской академии последипломного образования им. П.Л. Шупика, 27-28 сентября 2018, Киев. Под ред, С. В. Пустовит, Л. А. Палей. Киев: Графика и дизайн, 2018, pp.104-107. ISBN 5-7715-0746-6.
35. ЦЫРДЯ, Т.Н. Нооцентризм – методологический уровень этики эпохи становления сферы разума: системно-дискурсивный анализ. In: *Сахаровские чтения 2016 года: экологические проблемы XXI века*. Материалы 16-й международной научной конференции, 19-20 мая 2016 г., г. Минск, Респ. Беларусь. Под ред. С.А. Маскевича, С.С. Позняка, Н.А. Лысухо. Минск: МГЭИ им. А.Д. Сахарова БГУ, 2016, pp.331-332. ISBN 978-985-7152-07-0.
36. ЦЫРДЯ, Т.Н. Стратегия планетарного безопасного развития в контексте биоэтической толерантности: системно-дискурсивный анализ. In: *Виклики інформаційного суспільства: від біоетики до нооетики. Материали VII Міжнародного симпозіуму з біоетики, присвяченого пам'яті д. флос н., професора Валентина Леонідовича Кулиниченка 22-23 жовтня 2015 р.* Київ: “Графіка і Дизайн”, 2015, pp. 87-88. ISBN 5-7715-0746-9.

37. ШАРГУ, Е.Ю. Феномен медиализации в современном обществе: влияние этических ценностей и принципов. In: Сахаровские чтения 2016 года: экологические проблемы XXI века. Материалы 16-й международной научной конференции, 19-20 мая 2016 г., г. Минск, Респ. Беларусь. Под ред. С.А. Маскевича, С.С. Позняка, Н.А. Лысухо. Минск: МГЭИ им. А.Д. Сахарова БГУ, 2016, pp.333-334. ISBN 978-985-7152-07-0.

LISTA TEZELOR DE LICENȚĂ, MASTERAT, DOCTORAT SUSȚINUTE SAU PREGĂTITE CU REFERINȚĂ LA PROIECTUL REALIZAT

Teze de licență

1. GORBATOVSCHI, M. Afecțiuni endocrine cu morbiditate accentuată: aspecte medico-bioetice. Teză de diplomă. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2015. 55 p.
2. MUNTEANU, D. Afecțiuni ale sistemului reproductiv condiționate de mediul de trai: aspecte medico-bioetice. Teză de diplomă. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2015. 69 p.
3. ANGHELUȘ, A. Particularități curative în afecțiunile HIV/SIDA: aspecte medico-bioetice. Teză de diplomă. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2015. 46 p.
4. BURCA-MACOVEI, N. Expertiza bioetico-medicală a erorilor în chirurgie. Teză de diplomă. Coord. șt.: lect. univ. I.Banari. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2015. 86 p.
5. SCUTARI, I. Transfuzia de sânge și transplantul de material biologic în pediatrie: subiecte clinico-bioetice. Teză de diplomă. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2015. 34 p.
6. FLORICA, N. Sănătatea publică din perspectiva implementării tehnologiilor inovatoare biomedicale și genetice: aspecte medico-bioetice. Teză de diplomă. Coord. șt.: dr. hab., prof. univ. T.Țirdea. Chișinău, 2015. 70 p.
7. ARMOUSH, M. Correlation of therapeutic and ethical activities in psychiatric illnesses. Diploma thesis. Scientific advisor: Ph D, Associate Professor A.Paladi. Faculty of Medicine 2. SUMPh “Nicolae Testemițanu”. Chisinau, 2015. 39 p.

8. IVAȘCU, V. Afecțiunile sistemului cardiovascular condiționate de mediu: aspecte medico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2016. 50 p.
9. MELNIC, T. Afecțiuni ginecologice cu inducere la infertilitate: aspecte medico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2016. 48 p.
10. FAINA, N. Evoluarea tabloului clinic al hepatitei virale de tip B: aspecte curative și bioetico-medicale. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2016. 40 p.
11. PANUȘESCU, C. Specificul manifestării hipertensiunii arteriale în cadrul autohton: subiecte teoretico-medicale și bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2016. 34 p.
12. OLARI, M. Reabilitarea kinetoterapeutică a vârstnicilor: aspecte medico-sociale și bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., prof. univ. T.Țirdea. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2016. 38 p.
13. GUȚU–CEIȘVILI, Ș. Particularități ale afecțiunilor de ciroză hepatică: aspecte medico-curative și bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2016. 39 p.
14. STOIANOV, D. Медицинские и поведенческие последствия инсульта головного мозга: медико-биоэтические аспекты. Urmări medicale și comportamentale ale ictusului cerebral: aspecte medico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2016. 45 p.
15. SPOTARENCO, M. Влияние родовой деятельности на здоровье женщин: медико-биоэтические аспекты. Influența activității de naștere asupra sănătății femeilor: aspecte medico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr., conf. univ. A.Eșanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2016. 47 p.
16. MILITAN, D. Вторичный гипогонадизм в современных условиях: теоретико-медицинский и биоэтический аспекты. Hipogonadismul secundar în condițiile actuale: aspecte teoretico-medicale și bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2016. 49 p.
17. SERGHEEVICI, O. Specificul stabilirii diagnozei în pediatrie: aspect teoretico-medicale și bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: lect. univ. V.Federiuc. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2016. 52 p.

18. HUJEIRAT, A. Clinical and ethical aspects of terminally ill patients 'care. Diploma thesis. Scientific advisor: Ph D, Associate Professor A.Paladi. Faculty of Medicine 2. SUMPh "Nicolae Testemițanu". Chisinau, 2016. 38 p.
19. YONES, M. Clinical and ethical approach of organ transplantation. Diploma thesis. Scientific advisor: Ph D, Associate Professor A.Paladi. Faculty of Medicine 2. SUMPh "Nicolae Testemițanu". Chisinau, 2016. 35 p.
20. TALIAA, H. Tuberculosis and its social impact: medical and bioethical aspects. Diploma thesis. Scientific advisor: Ph D, Associate Professor A.Paladi. Faculty of Medicine 2. SUMPh "Nicolae Testemițanu". Chisinau, 2016. 35 p.
21. VASILACHE, E. Particularități ale actului curativ în caz de diabet: subiecte teoretice și medico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2017. 48 p.
22. FURCULIȚA, D. Afecțiuni cardiovasculare congenitale: aspecte teoretico-medicale și bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2017. 46 p.
23. BERLINSCHI, V. Specificul cazurilor de avort în Republica Moldova: aspecte teoretico-medicale și socio-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2017. 49 p.
24. BUJAC, I. Dimensiunea teoretico-medicală și socio-bioetică a responsabilității medicului de profil chirurgical. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2017. 53 p.
25. GANENCO, C. Дермато-онкологические заболевания, обусловленные окружающей средой: медико-биоэтические аспекты. Afecțiuni dermatologiche determinate de mediul ambiant: aspecte medico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2017. 56 p.
26. VACARENCOVA, A. Tendințe ale incidenței de sifilis în Republica Moldova: aspecte teoretico-medicale și bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2017. 43 p.
27. PALII, C. Afecțiunile ulceroase în sistemul gastro-intestinal: aspecte medico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2017. 57 p.
28. GROSU, M. Afecțiuni hepatice virale de tip C: probleme medico-sociale și bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2017. 61 p.

29. GAVRILIUC, E. Patologii ginecologice condiționate de sifilis: aspect medico-sociale și bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: lect. univ. I.Banari. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2017. 56 p.
30. MOLDOVAN, M. Relațiile medic-pacient în afecțiunile HIV/SIDA: dimensiuni medico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr., conf. univ. D.Nistreanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2017. 51 p.
31. GROSU–BORTĂ, N. Particularități actuale ale infarctului miocardic: dimensiuni socio-medicele și bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr., conf. univ. A.Eșanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2017. 48 p.
32. MÎȚU–PANFILII, L. Tactica actului medical în afecțiunile oncologice ale glandei mamare: dimensiuni medico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr., conf. univ. A.Paladi. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2017. 42 p.
33. ANDRONIC–SAJIN, L. Implicarea factorilor de mediu în afecțiunile tractului digestiv: aspect medico-ecologice și bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: lect. univ. D.Rusnac. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2017. 68 p.
34. GRAUR, E. Медико-биоэтические аспекты медицинской косметологии. Aspecte medico-bioetice ale cosmetologiei medicale. Teză de licență. Coord. șt.: lect. univ. V.Federiuc. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2017. 45 p.
35. CRÎJANOVSCI, S. Медико – биоэтические аспекты лечебного процесса в случае туберкулеза. Aspecte bioetico-medicele ale actului curativ în caz de TBC. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., prof. univ. T.Țirdea. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2017. 49 p.
36. PERVOVA, T. Particularitățile actului medical în psihiatrie: aspecte clinico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: lect. univ. I.Banari. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 34 p.
37. ZANOCI–COLEDINSCHI, I. Rolul medicului de familie în soluționarea problemelor contemporane ale planificării familiei: aspecte medico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: lect. univ. I.Banari. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 46 p.
38. CUȘTIUC, I. Tactici comunicaționale și etice în îngrijirea paliativă. Teză de licență. Coord. șt.: lect. univ. I.Banari. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 47 p.
39. BOTNARU, N. Problema eutanasiei în afecțiunile oncologice terminale: dileme și soluții medico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr., conf. univ. A.Eșanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 65 p.

40. CIUBARA, M. Tactica corelării acțiunilor curative și etice în stările terminale. Teză de licență. Coord. șt.: dr., conf. univ. A.Eșanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 51 p.
41. MEDINSCHI, V. Tactica medicală și malpraxis în obstetrică și ginecologie: aspecte medicale și bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr., conf. univ. A.Eșanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 38 p.
42. ABU HAMAD, W. Corelarea acțiunilor curative și etice în cazul afecțiunilor venerice. Teză de licență. Coord. șt.: lect. univ. V.Federiuc. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 41 p.
43. ABU JAMA, Y. Managementul hipertensiunii arteriale: aspecte medico-sociale și bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: lect. univ. V.Federiuc. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 32 p.
44. AMARA, A. Rolul bioeticii în optimizarea actului medical în neurologie. Teză de licență. Coord. șt.: lect. univ. V.Federiuc. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 37 p.
45. BRAILA, E. Aspecte medico-bioetice ale tacticii curative cu placebo. Teză de licență. Coord. șt.: dr., conf. univ. D.Nistreanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 45 p.
46. AVASILOAIE, A. Afecțiunile sistemului imunitar în condițiile dezechilibrului ecologic: aspecte medico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 43 p.
47. TRINCHINEȚ, D. Aspecte bioetice și medico-sociale ale afecțiunilor sexual-transmisibile. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 51 p.
48. PETROV, D. Diabetul zaharat de tip 2 – manifestare a modului contemporan de viață: subiecte medico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 60 p.
49. FRUNZE, I. Geneza și conduita terapeutică ale stărilor de depresie: aspecte medico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 53 p.
50. GRECU, V. Specificul dereglărilor endocrine la omul contemporan în optică medicală și bioetică. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 49 p.

51. MORGUN, E. Specificul etilismului contemporan: abordare teoretico-medicală și bioetică. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 55 p.
52. LESNIC, G. Terapia bolilor interne și posibilitatea de malpraxis. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., conf. univ. V.Ojovanu. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 46 p.
53. CODREANU, O. Afecțiunile sistemului reproductiv condiționate de mediul ambiant: aspecte medico-bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr., lect. univ. L.Rubanovici. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 57 p.
54. URSU, D. Malpraxis în intervenții chirurgicale urgente: conduită medicală și bioetică. Teză de licență. Coord. șt.: dr., lect. univ. L.Rubanovici. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 48 p.
55. VACARCIUC, L. Optimizarea actului medical în chirurgia septică: repere organizaționale și bioetice. Teză de licență. Coord. șt.: dr., lect. univ. L.Rubanovici. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 51 p.
56. OALĂ, I. Expertiza bioetică a erorilor în neurologie. Teză de licență. Coord. șt.: lect. univ. D.Rusnac. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 44 p.
57. GUȚU, A. Suicidul din perspectivă medico-legală și socio-bioetică. Teză de licență. Coord. șt.: dr. hab., prof. univ. T.Țirdea. Facultatea Medicină 1. USMF „N. Testemițanu”. Chișinău, 2018. 45 p.

Teze de doctorat

BANARI, I. Bioetica în raport cu valorile creștine fundamentale: analiză teoretico-metodologică: teza de doctor în filosofie. Ch., 2018. 150 p.

7. Fișa de prezentare a rezultatelor proiectului de cercetare

I. Sumarul activităților proiectului realizate

	<i>Activități planificate</i>	<i>Activități realizate și rezultate noi obținute în cadrul proiectului (150 de cuvinte)</i>
1.	Identificarea, analiza și discutarea în cadrul forurilor științifice republicane, inclusiv și cu participare internațională a celor mai recente idei în domeniul bioeticii contemporane;	<p>7 culegeri de articole științifice editate de către echipa de cercetare; 1 culegere internațională; Articole în culegeri naționale (41) și internaționale (6); Rapoarte / teze publicate în cadrul manifestațiilor științifice naționale (13), naționale cu participare internațională (1) și internaționale (29); Articole în reviste naționale de categoria B (2) și categoria C (1); Articole în reviste editate în străinătate (2); Capitole în culegeri internaționale (2)</p> <p>Pe parcursul perioadei 2015-2018, în cadrul proiectelor au fost organizate (sau organizate în parteneriat cu alte instituții naționale și internaționale) 12 evenimente științifice: conferințe naționale cu participare internațională, seminare naționale, o conferință internațională, un workshop ș.a.</p> <p>Membrii echipei de cercetare au participat la 16 evenimente științifice și instructive-educative în domeniul bioeticii peste hotare. În total au fost realizate 31 de mobilități: stagii de cercetare sau științifico-didactice, participări la seminare, conferințe, școli de vară, ateliere de lucru etc.</p>
2	Investigarea variantelor teoretice optime pentru punerea în aplicare practică a reperelor bioetice în spațiul medical și farmaceutic autohton;	<p>Metodologia cercetării a inclus metodele teoretice și empirice, îmbinând metode cantitative și calitative pentru studierea primară a problemelor actuale în bioetică.</p> <p>Astfel pe parcursul anului 2015-2016 a fost</p>

		desfășurat studiul sociologic la instituțiile medico-sanitare din republică, în rezultatul cărora au fost acumulate date, informații, probleme, dificultăți relevante domeniului bioeticii medicale din Republica Moldova, care au fost folosite la etape ulterioare ale proiectului în scopul elaborării metodologiei implementării și promovării principiilor bioetice.
3	Elaborarea instrumentariilor aplicative în vederea implementării în practică a metodelor bioetice de promovare a calității vieții și sănătății în R.Moldova;	În calitate de instrumentarii au fost elaborate: Suporturi de curs / Manuale / Compendiuri/ Ghiduri pentru instituțiile de învățământ universitare și programele postuniversitare. Curriculele universitare actualizate în baza rezultatelor cercetărilor pentru cursurile de „Antropologia și filosofia medicinei”, „Bioetică”, „Comunicarea și comportamentul în medicină”. Elaborarea portalului informative online www.bioetica.md , care include informații și actualități din domeniul bioeticii medicale din Republica Moldova, precum și baza de date și Enciclopedia de bioetică, fiind accesibil publicului larg pentru informare și documentare în domeniul bioeticii medicale. Inaugurarea Centrului de Consultanță în domeniul bioeticii în parteneriat cu Centrul de Bioetică din Republica Moldova în incinta Catedrei de Filosofie și Bioetică. Programe de instruire în domeniul bioeticii sub diverse forme (workshop-uri, training-uri).
4	Elaborarea și editarea ghidurilor, manualelor, elaborărilor științifice și publicațiilor periodice în domeniu;	Au fost elaborate și editate următoarele ghiduri, manuale, și elaborări științifice (7, dintre care 2 sunt în process de apariție):

		<p><i>Filosofia medicinei (cu elemente de bioetică medicală)</i>. Suport de curs.</p> <p>Antropologie medicală (cu elemente de bioetică). Suport de curs. <i>În curs de apariție</i></p> <p>Ghid practic de bioetică medicală. <i>În curs de apariție</i></p> <p><i>Comunicare și comportament în medicină (cu elemente de bioetică)</i>. Suport de curs.</p> <p><i>Bioetică: repere teoretico-metodologice. Compendiu.</i></p> <p><i>Bioetică. Curs de bază: Manual.</i></p> <p><i>Bioetică: teorie și practică. Suport de curs.</i></p>
5	Pregătirea și perfecționarea cadrelor abilitate în domeniul bioeticii	<p>Au fost elaborate 3 cursuri noi „Antropologia și filosofia medicinei”, „Bioetică”, „Comunicarea și comportamentul în medicină” pentru studenții facultăților de medicină generală, sănătate publică, farmacie și stomatologie. Membrii echipei de cercetare au susținut următoarele cursuri: modul de aspecte filosofice, bioetice și psiho-sociale ale îngrijirilor paliative studenți și medici de familie; ciclu de treninguri pentru specialitatea de stomatologie (studenți, rezidenți, medici practicieni) cu privire la aplicarea principiilor bioetice în stomatologie; ciclul de treninguri pentru managerii instituțiilor medicale și personalul medical în instituții medicale din R.Moldova. A fost susținută o teză de doctor în filosofie și alte 7 se află în proces de discutare în cadrul catedrei. Au fost susținute 57 teze e licență coordonate de membrii ai echipei de cercetare.</p>
6	Elaborarea îndrumărilor metodice,	A fost desfășurată activitatea de consultanță

<p>Editarea ”Enciclopediei de bioetică”, Organizarea atelierelor de instruire cu personalul medical din republica, Lucrul asupra bazei de date electronice, Organizarea conferinței de totalizare a lucrărilor</p>	<p>în probleme de bioetică în cadrul Centrul de consultanță de bioetică medicală și elaborarea unor recomandări metode ulterioare pentru organizarea unor instruirii cu personalul medical din republică. Au fost elaborate două curriculum-uri noi pentru disciplinele opționale: „<i>Malpraxis și decizie morală în medicina clinică</i>” și „<i>Axiologie medicală</i>”. Au fost elaborate și publicate materiale științifice aferente proiectului în culegerea de articole științifice ”Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova”. Au fost elaborate și editate materiale suplimentare pentru baza de date în bioetică (cu modulul dedicat medicilor instituțiilor medicale din R.Moldova) și Enciclopediei electronice de bioetică. Au fost organizate două conferințe științifice cu participare internațională și editate două culegeri de articole științifice: „Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei”, ediția 2019, sub redacția prof.univ Teodor N. Țârdea și ”Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare”, sub redacția dr.hab Vitalie Ojovan</p>
--	--

II. Relevanța rezultatelor științifice obținute (până la 200 de cuvinte).

Rezultatele științifice obținute raportate la următoarele dimensiuni: 1) cognitiv-teoretică – au fost lansate și elaborate postulate științifice relevante care contribuie la îmbogățirea tezaurului conceptual al bioeticii, majoritatea dintre acestea reflectând starea de lucruri în spațiul autohton sau chiar din întreg sud-estul Europei (de exemplu conceptul de bioetică socială, aspectele bioetice manifestate în diverse domenii ale medicinei în spațiul autohton,

metodologia cercetării bioetice, etc). ; 2) praxiologico-aplicativă – activitățile proiectului au contribuit în mod concret la elaborarea modalităților practice de îmbunătățire a asistenței medicale, a studiilor biomedicale și clinice prin redresarea climatului spiritual-moral din sfera medicinei (s-au elaborat instrumentarii de lucru pentru cercetătorii din domeniul bioeticii și a științelor biomedicale – ghiduri, participări în cadrul forurilor internaționale, seminare și training-uri desfășurate cu lucrătorii medicali din țară în domeniul bioeticii); 3) cultural-spirituală – reieșind din caracterul interdisciplinar al bioeticii, aplicarea principiilor acesteia va contribui esențial la ridicarea nivelului cultural al populației, dat fiind faptul că medicina reprezintă domeniul de activitate umană cel mai strâns legat cu viața socială, în general, și a fiecărui individ, în special; 4) economică – efectul implementării reperelor bioetice se caracterizează, prin redresarea unor stări de lucruri, are și relevanță economică prin scăderea nivelului de corupție, cheltuieli suplimentare neefective în sfera medicală, etc.

III. Volumul total al finanțării

<i>Finanțarea planificată (mii lei)</i>	<i>Executată (mii lei)</i>
2086.9 mii lei	2086.9 mii lei

IV. Volumul cofinanțării (mii lei)

535.4 mii lei

V. Lista colaborărilor inițiate în cadrul proiectului

Pe parcursul celor 5 ani de activitate s-au inițiat și dezvoltat colaborări cu următoarele instituții:

- Centrul de Cercetări în Domeniul Eticii Aplicate, Facultatea de Filosofie, Universitatea din București
- Institute for Biomedical Ethics (Institutul de Etică Biomedicală), (IBMB), Basel, Elveția
- Facultatea de Filosofie, Universitatea "Dunărea de Jos", Galați, România
- Universitatea Ecologică de Stat Internațională A.D.Saharov din Minsk, Belarusia
- Universitatea "Iuliu Hațieganu" din Cluj
- Universitatea din Bergen
- University of Leuven, Belgiun
- Dublin City University
- Jagiellonian University Medical College, Krakow, Poland
- Institute of Bioethics and Medical Humanities, Catholic University Sante Cuore, Roma, Italia
- Universitatea „Al. I. Cuza“ or. Iași, România;

- Fundația Internațională Pentru Știință Și Cultură „Ștefan Lupașcu“
- Национальная медицинская академия последипломного образования имени П.Л. Шупика, Киев, Украина
- Львовский национальный медицинский университет имени Даниила Галицкого, г. Львов, Украина
- Universitatea de Medicină din Volgograd, Federația Rusă

VI. Lista evenimentelor organizate / la care s-a participat în cadrul proiectului

Evenimente organizate:

1. Masa Rotundă cu tema: Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Culegere de articole științifice. Ed.21. Chișinău, Moldova 16. X 2015
2. Coorganizator în parteneriat cu Academia postuniversitară „A.Șupic” din or. Kiev, Academia de Științe Medicale a Ucrainei și cu Universitatea de Medicină din Odessa al VII-lea Simpozion Internațional științific (22-23 octombrie 2015) cu genericul ”Provocările societății informaționale: de la bioetică spre noetică.”
3. Masa Rotundă cu participarea internațională: Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Ed. 22. Organizator Catedra Filosofie și Bioetică, Centrul Național de Bioetică din Republica Moldova, Asociația de Bioetică din Republica Moldova.
4. Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Conferința a 23-a științifică internațională dedicată jubileului de 60 de ani de la înființarea Catedrei de Filosofie și Bioetică și aniversării a 80 de ani a profesorului universitar dr.hab. în filosofie Teodor N.Țârdea, 15–16 septembrie 2017, Chișinău.
5. International conference/workshop Bioethics curricula in medical education. Department of Philosophy and Bioethics USMF „Nicolae Testemițanu”, Institute of Biomedical Ethics (IBMB), Research Centre in Applied Ethics (CCEA), 17-19 May 2017, Chișinău. 100 participanți, invitați speciali din România, Moldova, Elveția, Irlanda, Italia, Polonia, Belgia
6. Co-organizator al Conferinței Științifice Filosofia și Perspectiva Umană consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei, Ediția a XV-a, Chișinău, Republica Moldova, 16 noiembrie 2017. Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie
7. Co-organizator Masa rotundă „Standarde Europene în cercetările biomedicale: aspecte bioetice”, 2 noiembrie, 2017. Centrul de Informare Europeană, Biblioteca

Științifică medicală

8. Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova. Seminar Științific Național, Chișinău, 14 dec. 2017. USMF "Nicolae Testemițanu".
9. Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei: Conferință Științifică Internațională, 27–28 aprilie 2018, Chișinău. Rezultatele au fost incluse în culegerea *Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei*. Materialele Conferinței a 24-a Științifice Internaționale. Culegere de articole științifice. Vol. 24. Red. resp. T.N. Țirdea. Chișinău: CEP „Medicina”. 2018. 203 p. ISBN 978-9975-82-089-9.
10. Sănătatea, Medicina și Bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Conferință Științifică Internațională, 16-17 noiembrie 2018, Chișinău.
11. Co-organizator. Masa rotundă „Abordarea dilemelor medicale în politicile europene de sănătate”, 3 decembrie 2018. Centrul de Informare Europeană, Biblioteca Științifică medicală
12. Co-organizator. Conferința Științifică *Filosofia și Perspectiva Umană* consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei, Ediția a XVI-a, Institutul de Istorie, Chișinău, Republica Moldova, 15 noiembrie 2018
13. Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei, Conferință Științifică Internațională ediția 2019, 13-14 septembrie 2019.
14. Sănătatea, Medicina și Bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Conferință Științifică Internațională, 08-09 noiembrie 2019, Chișinău.
15. Conferința Științifică *Filosofia și Perspectiva Umană* consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei, Ediția a XVI-a, Institutul de Istorie, Chișinău, Republica Moldova, 21 noiembrie 2019.
16. Masă Rotundă: „*Valori europene în medicină*”, în parteneriat cu Centrul de Informare Europeană, Biblioteca Științifică medicală, Catedra de filosofie și bioetică a USMF „Nicolae Testemițanu”, decembrie 2019.

Evenimente la care au participat membrii echipei de cercetare:

17. Colocviul Internațional de Antropologie. Ediția a II-a. Pluralismul cultural în lumea post-moderă : sfera publică, religie, etică socială, 5-6 octombrie, 2017.

- Chișinău Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Istorie și Filosofie
18. Conferința ”Bioethics in European Context”. Centrul de Cercetări în Etica Aplicată. București, România. 2016.05.19-2016.05.20
 19. Conferința ”Bioethics in European Context”. Centrul de Cercetări în Etica Aplicată. București, România. 2016.05.19-2016.05.20
 20. Filosofia și perspectiva umană. Conferința Științifică consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei (națională). Organizator: Institutul de Istorie (II) al AȘM, Sectorul Filosofie, UnAȘM și Asociația pentru Filosofie din Republica Moldova. Chișinău, RM 20.XI.2015
 21. Open Medical Institute. Pediatric Palliative Care Seminar. 3-8 Decembrie 2017. Salzburg, Austria.
 22. Științele socioumanistice și progresul tehnico-științific. Conferință științifică interuniversitară. Organizator: Universitatea Tehnică a Moldovei. Chișinău, RM 3.IV.2015
 23. Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Masa rotundă consacrată Zilelor USMF, USMF „Nicolae Testemițanu” Chișinău, Moldova 16. X 2015
 24. Summer School in Bioethics, Centrul de Cercetări în Etica Aplicată, Predeal, România. 2016.09.12-2016.09.18
 25. Teaching workshop, Institute for Biomedical Ethics, proiect SCOPEs. Basel (IBMB), Elveția. 2016.11.03-2016.11.04
 26. Universitatea ”Dunărea de Jos”, Galați, România. Participarea la Conferința Științifică Internațională: ”Historical regions and Euroregions at the Lower Danube – social-political, economic and cultural interconnections”, 27 – 28 martie 2015
 27. VIII Научного симпозиума с международным участием, посвященного 100-летию основания Национальной медицинской академии последипломного образования им. П.Л. Шупика, 27-28 сентября 2018, Киев.
 28. Workshop ”Research Methodology”, Institutul de Etică Biomedicală (IBMB) proiect SCOPEs. 2016.02.04 – 2016.02.05
 29. Zurich Intensive Bioethics Course. Institut für Biomedizinische Ethik und Medizingeschichte Universität Zürich. Zurich. Elveția. 13-15 noiembrie 2015.
 30. Виклики інформаційного успішства: від біоетики до ноетики. VII Міжнародний симпозиум з біоетики «Виклики інформаційного суспільства: від біоетики до ноетики», присвячений пам’яті д.філос.н., професора

Валентина Леонідовича Кулініченка. Organizatori: Національна медичинська академія последипломного освіти ім. П.Л. Шупика, Одеський національний медичинський університет, Українська асоціація по біоетиці, Національний науковий центр медикобіотехнічних проблем НАНУ, Catedra Filosofie și Bioetică USMF „Nicolae Testemițanu”. Київ, Україна 22-23.X.2015

31. Сахаровские чтения 2015 года: экологические проблемы XXI века. 15-я международная научная конференция . Organizator: Universitatea Ecologică de Stat Internațională A.D.Saharov din Minsk,г. Минск, Республика Беларусь 21-22.V 2015
32. Шостий Національний Конгрес з Біоетики з міжнародною участю. Київ, Україна. 2016.10.27-2016.10.30

VII. Lista de mobilități efectuate în cadrul proiectelor

1. Banari Ion. Basel, Elveția Institutul de Etică Biomedicală a Universității din Basel. Stagiul de cercetare și perfecționare în cadrul proiectului internațional SCOPES "Building Bioethics Capacities in Education and Doctoral Training: A Collaborative Network among Moldova, Romania and Switzerland". Au fost studiate metodologia cercetării empirice în bioetică, studiul curriculei cursului de bioetică. 03.09.2015-03.10.2015
2. Banari Ion. România, Facultatea de Medicină „V.Papilian”, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu. Stagiul de perfecționare științifico-didactică în bioetică. 2018.03.01-2018.03.31
3. Banari Ion. Universitatea "Dunărea de Jos", Galați, România. Participarea la Conferința Științifică Internațională: "Historical regions and Euroregions at the Lower Danube – social-political, economic and cultural interconnections", Raport la tema: "Implicații ale valorilor creștine în procesul implementării bioeticii medicale: momente de interconexiune.". 27 – 28 martie 2015
4. Banari Ion. Workshop "Research Methodology", Institutul de Etică Biomedicală (IBMB) proiect SCOPES. 2016.02.04 – 2016.02.05
5. Banari Ion. Шостий Національний Конгрес з Біоетики з міжнародною участю. Київ, Україна. 2016.10.27-2016.10.30
6. Dorosevici Alexandru. Basel, Elveția Institutul de Etică Biomedicală a Universității din Basel. Stagiul de cercetare și perfecționare în cadrul proiectului internațional SCOPES "Building Bioethics Capacities in Education and Doctoral Training: A Collaborative Network among Moldova, Romania and Switzerland". Au fost studiate metodologia cercetării empirice în bioetică, studiul curriculei cursului de bioetică. 2017.01.06-2017.16.06
7. Dorosevici Alexandru. Summer School in Bioethics, Centrul de Cercetări în Etică Aplicată, Predeal, România. 2016.09.12-2016.09.18
8. Dorosevici Alexandru. Workshop "Research Methodology", Institutul de Etică Biomedicală (IBMB) proiect SCOPES. 2016.02.04 – 2016.02.05
9. Federiuc Victoria. Conferința "Bioethics in European Context". Centrul de Cercetări în Etică Aplicată. București, România. 2016.05.19-2016.05.20
10. Federiuc Victoria. Universităt Zürich. Zurich Intensive Bioethics Course. Zurich. Elveția. 13-15 noiembrie 2015.
11. Federiuc Victoria. Basel, Elveția Institutul de Etică Biomedicală a Universității

- din Basel. Stagiul de cercetare și perfecționare în cadrul proiectului internațional SCOPES "Building Bioethics Capacities in Education and Doctoral Training: A Collaborative Network among Moldova, Romania and Switzerland". Au fost studiate metodologia cercetării empirice în bioetică, studiul curriculei cursului de bioetică. 03.09.2015- 03.10.2015
12. Federiuc Victoria. Open Medical Institute. Pediatric Palliative Care Seminar. 3-8 Decembrie 2017. Salzburg, Austria.
 13. Federiuc Victoria. Summer School in Bioethics, Centrul de Cercetări în Etica Aplicată, Predeal, România. 2016.09.12-2016.09.18
 14. Federiuc Victoria. Teaching workshop, Institute for Biomedical Ethics, proiect SCOPES. Basel (IBMB), Elveția. 2016.11.03-2016.11.04
 15. Federiuc Victoria. Universitatea "Dunărea de Jos", Galați, România. Participarea la Conferința Științifică Internațională: "Historical regions and Euroregions at the Lower Danube – social-political, economic and cultural interconnections", Raport la tema: " Implicații ale valorilor creștine în procesul implementării bioeticii medicale: momente de interconexiune.". 27 – 28 martie 2015
 16. Federiuc Victoria. Workshop "Research Methodology", Institutul de Etică Biomedicală (IBMB) proiect SCOPES. 2016.02.04 – 2016.02.05
 17. Paladi Adriana. Basel, Elveția Institutul de Etică Biomedicală a Universității din Basel. Stagiul de cercetare și perfecționare în cadrul proiectului internațional SCOPES "Building Bioethics Capacities in Education and Doctoral Training: A Collaborative Network among Moldova, Romania and Switzerland". Au fost studiate metodologia cercetării empirice în bioetică, studiul curriculei cursului de bioetică. 2017.01.06-2017.30.06
 18. Paladi Adriana. Conferința "Bioethics in European Context". Centrul de Cercetări în Etica Aplicată. București, România. 2016.05.19-2016.05.20
 19. Paladi Adriana. Teaching workshop, Institute for Biomedical Ethics, proiect SCOPES. Basel (IBMB), Elveția. 2016.11.03-2016.11.04
 20. Rubanovici L. VIII Научного симпозиума с международным участием, посвященного 100-летию основания Национальной медицинской академии последипломного образования им. П.Л. Шупика, 27-28 сентября 2018, Киев.
 21. Rubanovici Ludmila. Basel, Elveția Institutul de Etică Biomedicală a Universității din Basel. Stagiul de cercetare și perfecționare în cadrul proiectului internațional SCOPES "Building Bioethics Capacities in Education and Doctoral Training: A Collaborative Network among Moldova, Romania and Switzerland". 2016.01.18-

- 2016.02.18
22. Rubanovici Ludmila. Cluj, România, Universitatea de Medicină "Iuliu Hațieganu". Stagiul de perfecționare. 2016.05.01 -2016.05.31
 23. Rubanovici Ludmila. Teaching workshop, Institute for Biomedical Ethics, proiect SCOPEES. Basel (IBMB), Elveția. 2016.11.03-2016.11.04
 24. Rubanovici Ludmila. Workshop "Research Methodology", Institutul de Etică Biomedicală (IBMB) proiect SCOPEES. 2016.02.04 – 2016.02.05
 25. Rusnac Daniela. Basel, Elveția Institutul de Etică Biomedicală a Universității din Basel. Stagiul de cercetare și perfecționare în cadrul proiectului internațional SCOPEES"Building Bioethics Capacities in Education and Doctoral Training: A Collaborative Network among Moldova, Romania and Switzerland".2016.01.18-2016.02.18
 26. Rusnac Daniela. Conferința"Bioethics in European Context". Centrul de Cercetări în Etica Aplicată. București, România. 2016.05.19-2016.05.20
 27. Rusnac Daniela. Summer School in Bioethics, Centrul de Cercetări în Etica Aplicată, Predeal, România.2016.09.12-2016.09.18
 28. Rusnac Daniela. Teaching workshop, Institute for Biomedical Ethics, proiect SCOPEES. Basel (IBMB), Elveția. 2016.11.03-2016.11.04
 29. Rusnac Daniela. Workshop "Research Methodology", Institutul de Etică Biomedicală (IBMB) proiect SCOPEES. 2016.02.04 – 2016.02.05
 30. Țirdea T.N. VIII Научного симпозиума с международным участием, посвященного 100-летию основания Национальной медицинской академии последипломного образования им. П.Л. Шупика, 27-28 сентября 2018, Киев.
 31. Țirdea Teodor Nicolae, dr. hab. în filos., prof. Univ. г. Киев, Украина Национальная медицинская академия последипломного образования им. П.Л. Шупика, Одесский национальный медицинский университет Украинская ассоциация по биоэтике, Национальный научный центр медикобиотехнических проблем НАНУ. Organizarea și participarea la: VII МЕЖДУНАРОДНЫЙ СИМПОЗИУМ ПО БИОЭТИКЕ «ВЫЗОВЫ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА: ОТ БИОЭТИКИ К НООЭТИКЕ», посвященный памяти д.филос.н., профессора Валентина Леонидовича Кулиниченко, 22-23 октября 2015 г., Киев Cu raportul: Стратегия планетарного безопасного развития в контексте биоэтической толерантности: системно-дискурсивный анализ. (Ședința plenară) În cadrul proiectului: Problemele susținerii și protecției sănătății publice în contextul bioeticii sociale și implementării tehnologiilor

inovaționale biomedicale. 20-24 octombrie 2015

32. *Federiu Victoria*, Participarea la cursul de instruire Metodologia și Etica cercetării științifice, susținut de Mount Sinai University și Universitatea de Medicină și Farmacie "Iuliu Hațieganu" din Cluj, România, 15-26 iulie 2019
33. Banari Ion, Participarea la cursul postuniversitar Metode Aplicate în Cercetările Sociologice, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj, 15-20 iulie 2019.
34. Federiu Victoria, Participarea la atelierul Etică și integritate academică a Centrului de Cercetare în Etica Aplicată, București, România, 21-26 noiembrie 2019.
35. Federiu Victoria, Participarea la Masa rotundă "Dialogul și societatea civilă: colaborare internațională în Europa de Est", 06-07 decembrie 2019.

VIII. Informații despre infrastructura utilizată în realizarea proiectului

Infrastructura de cercetare utilizată în realizarea proiectului include:

- 1) Spații destinate cercetărilor științifice: total 138 m²
- 2) Calculatoare personale: 11
- 3) Tehnică de calcul: ecrane de proiectare (3), proiector multimedia (4), imprimantă multifuncțională (2), imprimantă laser (4), scanner (1)
- 4) Literatură științifică de specialitate, în baza filialei bibliotecii științifice universitare și al achizițiilor de carte achiziționate din grantul proiectului internațional (SCOPES).
- 5) Portalul informațional online www.bioetica.md

IX. Dificultăți/ impedimente apărute pe parcursul realizării proiectului

Principalele dificultăți apărute pe parcursul realizării proiectului au fost lipsa resurselor necesare (inclusiv financiare) pentru susținerea organizării Congresului de Bioetică din Republica Moldova, care a fost planificat inițial. Astfel, s-a decis organizarea mai multor evenimente științifice naționale și internaționale de o mai mică amploare care ar putea susține discutarea problemelor propuse în cadrul proiectului. De asemenea, din lipsa resurselor s-a decis editarea "Enciclopediei de bioetică" în format electronic și plasarea conținutului acesteia pe pagina web a proiectului, astfel încât conținutul acesteia să poată fi actualizat și îmbogățit după încheierea programului de finanțare. În ceea ce privește realizarea în timp a două dintre publicațiile realizate în cadrul proiectului (Antropologie medicală cu elemente de bioetică și Ghidul practic de bioetică medicală), conținutul acestora a fost revăzut de mai multe ori cu scopul îmbunătățirii acestora, în urma consultațiilor cu experții din domeniu de peste hotare.

X. Beneficiarul (ministere, instituții de stat sau private, întreprinderi etc.)

Beneficiarii proiectului:

- 1) Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al RM: instrumentariile aplicative elaborate (suporturile de curs, ghidurile, reursele informaționale online, culegerile de materiale științifice) servesc drept instrument pentru pregătirea cadrelor de medici la nivel universitar și postuniversitar. Totodată acestea pot fi direct utilizate drept reurse informaționale în instruirea formală și non-formală a specialiștilor din domeniul medical, dar și a asistenței sociale de către instituțiile de sănătate publică și de cercetare în medicină, asociații medicale profesionale, ONG-uri, comitete de etică/bioetică, managerii în sănătate, învățământ medical, medici, farmaciști, asistenți medicali, laboranți, cercetători în domeniul medicinei, manageri și cadre de asistență socială ce gestionează și asistă persoane cu dezabilități fizice, boli cronice somatice, boli psihice, persoane vulnerabile, narcomani, muribunzi, etc.
- 2) Instituții de îngrijire paliativă, hospice-uri, etc;
- 3) Ministerul Educației al RM: pregătirea cadrelor în etică și bioetică pentru implementarea în masă a bioeticii prin specialiști în comunicare, mass-media, experți de diferit nivel, pregătirea cadrelor pedagogice în predarea eticii viului;
- 4) Ministerul Justiției al RM: pregătirea juriștilor în examinarea și soluționarea subiectelor din medicina contemporană clinică;
- 5) Instituții mass-media: abordarea publică a subiectelor de actualitate din medicină.
- 6) Ministerul Economiei al RM: ajustarea unor planificări de acțiuni potrivite la moment în scopul unor beneficii ulterioare: reducerea cazurilor de corupție, malpraxis și finanțărilor nejustificate prin optimizarea bioetică a actului medical ș.a.

Directorul proiectului

OJOVAN Vitalie, dr. hab. filos.,conf. univ.

Șeful Catedrei

OJOVAN Vitalie, dr. hab. filos.,conf. univ.
